

Α.Τ.Ε.Ι ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ
ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ. ΜΕΛΕΤΗ ΣΕ ΓΟΝΕΙΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ 8 ΕΤΩΝ.**

Σπουδάστριες: **Ανδριοπούλου Θεοδώρα – Ουρανία**

Χατζηανδρέου Αντωνία

Χρυσανθοπούλου Θεώνη

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: **Μαραγκάκη Παγώνα**

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2015

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους συλλόγους των σχολείων στους δήμους Κερασινίου, Ζωγράφου και Ηρακλείου Κρήτης για την πολύτιμη βοήθεια τους ως προς την εύρεση των γονιών.

Ακόμα θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους γονείς που συμμετείχαν στην ερευνά μας και μας εκμυστηρεύτηκαν τα βιώματα τους αλλά και την εμπειρία τους πάνω στο θέμα μας.

Τέλος ευχαριστούμε την επιβλέπουσα καθηγήτρια κυρία Μαραγκάκη Παγώνα, γνωστούς, φίλους και την οικογένεια μας για την στήριξη τους καθ' όλη την διάρκεια των φοιτητικών μας χρόνων.

Πίνακας περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
ΜΕΡΟΣ 1 ^ο : ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	7
1.1 Εννοιολογική οριοθέτηση και σημασία της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.	7
1.2 Ερευνητικά δεδομένα Παγκοσμίως και στην Ελλάδα	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	10
ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ	10
2.1 Σωματικά, ψυχοκοινωνικά και σεξουαλικά χαρακτηριστικά των παιδιών ηλικίας 8 ετών... ..	10
2.2 Ο σεξουαλικός ρόλος των δύο φύλων.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	14
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΤΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	14
3.1 Ο ρόλος των γονέων στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.....	14
3.2 Παράγοντες που επηρεάζουν την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στην οικογένεια.....	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	18
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗΣ	18
4.1 Μ.Μ.Ε. και Διαδίκτυο	18
4.2 Σχολείο.....	20
ΜΕΡΟΣ 2 ^ο : ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	23
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	23
5.1 ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΕΤΗΣ	23
5.2. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΥΠΟΘΕΣΗ & ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	24
5.2.1. ΥΠΟΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	24
5.2.2 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	24
5.3. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ.....	24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	25
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	25
6.1 ΕΙΔΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	25
6.2 ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑ.....	25
6.2.1 ΔΕΙΓΜΑ / ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ:.....	25
6.2.2. Μέγεθος δείγματος:	25
6.2.3 Μέθοδος συλλογής στοιχείων :.....	25
6.2.3.1 Ερευνητικό εργαλείο	25
ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ.....	27
7.1 Ο ρόλος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στην οικογενειακή συζήτηση.....	27
7.2 Θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στην οικογένεια και οι λόγοι αμηχανίας στην συζήτηση.....	28
7.3 Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των γονέων κατά την παιδική και εφηβική ηλικία.....	30
7.4 Οι ικανότητες των γονέων που απαιτούνται για να συζητούν με τα παιδιά θέματα σεξουαλικής φύσεως	31
7.5 Τρόποι βελτίωσης των γονεϊκών αντιλήψεων και γνώσεων σχετικά με την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση	32
7.6 Αρμόδιοι φορείς σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης πέρα από την οικογένεια	33
7.7 Οι εναλλακτικοί φορείς σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και η συμβολή τους	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8	36
ΣΥΖΗΤΗΣΗ	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9	39
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10.....	40
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	40
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	42
Ξενόγλωσση βιβλιογραφία	42
Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία	43

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	44
ΟΔΗΓΟΣ ΗΜΙ-ΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ	45

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τίτλος εργασίας: Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ. Μελέτη σε γονείς παιδιών ηλικίας 8 ετών.

Των: Ανδριοπούλου Θεοδώρα – Ουρανία, Χατζηανδρέου Αντωνία και Χρυσανθοπούλου Θεώνη

Ημερομηνία: Σεπτέμβριος 2015

Γενικά: Αδιαμφισβήτητα, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση έχει δημιουργήσει πλήθος συζητήσεων τόσο σε παγκόσμια κλίμακα όσο και στην χώρα μας. Στην Ελλάδα η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι πρακτικά ανύπαρκτη. Η χώρα μας θεωρείται από τις λίγες Ευρωπαϊκές χώρες, χωρίς συγκεκριμένη πολιτική σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, καθώς δεν έχει ακόμη θεσμοθετηθεί η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Το μάθημα της Σεξουαλικής Αγωγής χωρίς να είναι απαγορευμένο, πρακτικά δεν εφαρμόζεται. Ποια είναι, λοιπόν, η θέση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στην οικογένεια και ποιους θεωρούν οι γονείς ως τους καταλληλότερους φορείς σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης;

Μεθοδολογία: Για την εν λόγω έρευνας έγινε ποιοτική έρευνα. Ο πληθυσμός της έρευνας ήταν γονείς παιδιών ηλικίας 8 ετών. Το ερευνητικό εργαλείο που βασίστηκε η έρευνα ήταν η ημι-δομημένη συνέντευξη.

Συμπεράσματα: Αρχικά, οι γονείς συζητούν με τα παιδιά τους κατά ένα μεγάλο ποσοστό για θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και αναγνωρίζουν την σπουδαιότητα της επικοινωνίας μέσα στην οικογένεια.

Ένα σημαντικό εύρημα της πτυχιακής εργασίας μας είναι η αναγκαιότητα για την βελτίωση των γνώσεων των γονέων πάνω σε θέματα του σεξ, εφόσον συμπεραίνουμε από την ερευνά μας πως δεν υπάρχει συσχέτιση με την ιδιωματική τους εμπειρία, πάνω στην σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

Στα ευρήματα της έρευνας, επιπρόσθετα, παρατηρήθηκε η απουσία στελέχωσης του σχολείου από εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό, καθώς οι γονείς το θεωρούν σημαντικό για την άσκηση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των παιδιών τους.

Επίσης, δόθηκε έμφαση στο διαδίκτυο διότι οι γονείς το θεωρούν ως επί τω πλείστον τον βασικό εναλλακτικό φορέα που απευθύνονται τα παιδιά τους για να αντλήσουν πληροφορίες

Λέξεις κλειδιά: σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, 8 ετών, οικογένεια, σχολικό περιβάλλον.

ΜΕΡΟΣ 1^ο: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Εννοιολογική οριοθέτηση και σημασία της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

Αδιαμφισβήτητα, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση έχει δημιουργήσει πλήθος συζητήσεων τόσο σε παγκόσμια κλίμακα όσο και στην χώρα μας. Με την έννοια της σεξουαλικότητας περιγράφουμε τρία χαρακτηριστικά της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Αρχικά, ο όρος αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τον εαυτό μας, αν δηλαδή ανήκουμε στο αρσενικό ή θηλυκό γένος. Επιπλέον, περιγράφει την επιθυμία για γενετήσια επαφή και στη συνέχεια το σύνολο των συμπεριφορών, οι οποίες καθορίζουν την εκδήλωση της εν λόγω επιθυμίας. Ως εκ τούτου, η σεξουαλικότητα λειτουργεί ως ένα αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής ζωής του ατόμου (Γερούκη, 2006).

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (Π.Ο.Υ, 2002), η σεξουαλικότητα είναι μία κυρίαρχη έννοια της ανθρώπινης ύπαρξης καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής που περιλαμβάνει το φύλο και τους ρόλους που απορρέουν από αυτό, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ευχαρίστηση, τις σεξουαλικές σχέσεις και την αναπαραγωγή. Η σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία προϋποθέτει μια θετική προσέγγιση χαρακτηριζόμενη από σεβασμό στη σεξουαλικότητα και τις σεξουαλικές σχέσεις καθώς και τη δυνατότητα απόκτησης ευχάριστων και ασφαλών σεξουαλικών εμπειριών, χωρίς εξαναγκασμό, διάκριση και άσκηση βίας.

Η σεξουαλική αγωγή και συμπεριφορά όπως και η σεξουαλικότητα διαμορφώνεται μέσα σε συγκεκριμένα πολιτισμικά πλαίσια της κάθε κοινωνίας και επηρεάζεται από παράγοντες που έχουν σχέση με τις κοινωνικές αξίες (Bonell et al., 2006). Μάλιστα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχει παρατηρηθεί από τους μελετητές ότι σε ορισμένες Σκανδιναβικές χώρες συζητούν ανοιχτά το θέμα με τα παιδιά τους σε αντίθεση με Αγγλία και Ελλάδα (McCaffety, 2007). Επίσης, το οικογενειακό περιβάλλον και η παρέα των συνομηλίκων διαδραματίζουν καίριο ρόλο στη διαμόρφωση των στάσεων και αντιλήψεων, ενώ έχει φανεί ότι η σεξουαλική αγωγή από την οικογένεια και το σχολείο περιορίζει την επικίνδυνη συμπεριφορά (Aspy et al., 2006).

Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στην εκπαίδευση στηρίζεται σε ορισμένα παιδαγωγικά κριτήρια και έχει ως στόχο να προάγει την «σεξουαλική υγεία» (σωματική, συναισθηματική και κοινωνική), καλλιεργώντας τις απαραίτητες γνωστικές ικανότητες που προάγουν την σωματική, πνευματική και ψυχολογική υγεία των νέων. Το Υπουργείο Παιδείας (ΥΠΕΠΘ, 2000) σχετικά με το ζήτημα της σεξουαλικής αγωγής στον τομέα της Αγωγής Υγείας επισημαίνει πως «το σχολείο, μέσω της Σεξουαλικής αγωγής, έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο παιδαγωγικό εργαλείο, το οποίο όχι μόνο θα παρέχει την ορθή πληροφόρηση αλλά επίσης θα συμβάλλει στη διαμόρφωση υπεύθυνων στάσεων και συμπεριφοράς, αρχίζοντας από την κατανόηση αυτού του ίδιου του εαυτού μας».

Το παράδοξο είναι πως στην Ελλάδα η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι πρακτικά ανύπαρκτη (Γερούκη, 2006). Η χώρα μας θεωρείται από τις λίγες Ευρωπαϊκές χώρες, χωρίς συγκεκριμένη πολιτική σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης καθώς δεν έχει ακόμη θεσμοθετηθεί η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Το μάθημα της Σεξουαλικής αγωγής χωρίς να είναι απαγορευμένο, πρακτικά δεν εφαρμόζεται. Στις παρυφές κάποιων μαθημάτων (Βιολογία, Ανθρωπολογία, Θρησκευτικά) υπάρχουν κάποια στοιχεία πάνω στο θέμα, αλλά και σε αυτά πολλές φορές δεν δίνεται η ανάλογη σημασία και βαρύτητα από τους εκπαιδευτικούς (Ανθογαλίδου, 1998).

1.2 Ερευνητικά δεδομένα Παγκοσμίως και στην Ελλάδα

Σύμφωνα με ερευνητικά δεδομένα, η ηλικία έναρξης της σεξουαλικής δραστηριότητας στην Ευρώπη κυμαίνεται περίπου στο 25% των εφήβων στα 15 έτη και στην Αμερική στο 50% (Knerr, 2006). Μάλιστα, το 1998 το ποσοστό των κηύσεων επί του συνόλου των κηύσεων στην Φινλανδία για παράδειγμα ήταν 3,4% (Γερούκη, 2006). Από την άλλη πλευρά, στην Ελλάδα ο μέσος όρος ηλικίας έναρξης της σεξουαλικής δραστηριότητας είναι 15-16 ετών (Μονάδα Εφηβικής Υγείας, 2009). Ωστόσο, το 1988 το ποσοστό εφηβικών κηύσεων στην Ελλάδα ήταν 10,3% στο σύνολο των κηύσεων, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στη Φινλανδία ήταν εμφανώς μικρότερο. Έτσι, ο ετήσιος αριθμός εκτρώσεων στην Ελλάδα ξεπερνά τις 200.000 και ίσως φτάνει και τις 250.000. Ο αριθμός αυτός είναι κατά πολύ μεγαλύτερος από αυτό των γεννήσεων στην Ελλάδα και ο μεγαλύτερος στις χώρες της ΕΕ. Μάλιστα, στο 17ο συνέδριο των ιατρικών οργανώσεων Βορείου Ελλάδας (Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2002), υπήρξε ανακοίνωση που μιλούσε για 40.000 εκτρώσεις ετησίως σε κορίτσια ηλικίας μέχρι 16 χρονών (Γερούκη, 2006). Ο μέσος όρος για την πρώτη επίσκεψη

στο γυναικολόγο της Ελληνίδας είναι 25 χρονών. Το 70% των γυναικών της έρευνας θεωρούσε ότι έχει επαρκείς γνώσεις για τα γυναικολογικά θέματα αλλά ταυτόχρονα το 80% δεν γνώριζαν πότε είναι οι γόνιμες μέρες στον έμμηνο κύκλο. Αυτό σημαίνει πως η έλλειψη της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης είτε μέσω της οικογένειας, είτε μέσω του σχολικού περιβάλλοντος είναι εμφανής.

Το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής σχεδόν σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει ενσωματωθεί στο αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου ως υποχρεωτικό ή προαιρετικό μάθημα. Για παράδειγμα, στην Ολλανδία, στη Σουηδία και στην Αγγλία το θέμα διδάσκεται στο σχολείο διαθεματικά. Σημαντικό στοιχείο είναι ότι στην εκπαιδευτική διαδικασία υπάρχει ανάμειξη των παιδιών και των γονιών. Στη Ρουμανία υπάρχει θεωρητική εκπαίδευση, ενώ στη Ρωσία η εκπαίδευση επικεντρώνεται κυρίως σε θέματα που αφορούν τη γυναίκα και όχι στις διαφυλικές σχέσεις. Επίσης, στην Πολωνία και στην Ιρλανδία οι κοινωνικές και θρησκευτικές πεποιθήσεις δημιουργούν αντιστάσεις (Moore, 2000; Okun, 2000).

Με βάση τα ερευνητικά δεδομένα, τα προγράμματα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης συμβάλλουν τόσο στην υγεία και ευεξία του μαθητικού πληθυσμού όσο και στην αύξηση των γνώσεων περί σεξουαλικότητας και ορθής λήψης σχετικά με την (σεξουαλική) υγεία. Να σημειωθεί πως σε ορισμένες περιπτώσεις το σχολικό περιβάλλον αποτελεί τη μοναδική πηγή έγκυρης πληροφόρησης για τα εν λόγω ζητήματα. Συνεπώς, με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία, ο Blake (2002) συμπεραίνει ότι στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου εφαρμόζονται τα σχολικά προγράμματα περί σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, έχει παρατηρηθεί μείωση των εφηβικών κυήσεων και βελτίωση της σεξουαλικής υγείας (Γερούκη, 2006).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ

2.1 Σωματικά, ψυχοκοινωνικά και σεξουαλικά χαρακτηριστικά των παιδιών ηλικίας 8 ετών.

Η ανθρώπινη ανάπτυξη είναι μια δια βίου διαδικασία, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την βιολογική, συμπεριφοριστική, γνωστική και συναισθηματική αλλαγή. Στα πρώτα στάδια της ζωής, από την νηπιακή ηλικία στην παιδική ηλικία, από την παιδική ηλικία στην εφηβεία και από την εφηβεία στην ενηλικίωση, τεράστιες αλλαγές λαμβάνουν χώρα (Huberman, 2002). Σύμφωνα με τον Freud (1905), η σεξουαλικότητα του ατόμου αναπτύσσεται στα πρώτα χρόνια της ζωής του και διακρίνεται σε πέντε στάδια, με το καθένα να έχει τα δικά του χαρακτηριστικά. Ονομαστικά τα στάδια αυτά είναι τα εξής: στοματικό στάδιο (1ο έτος ηλικίας), πρωκτικό στάδιο (2^ο και 3ο έτος ηλικίας), φαλλικό στάδιο (3ο ως 7ο έτος της ηλικίας), το στάδιο της λανθάνουσας σεξουαλικότητας (7ο ως 11ο έτος της ηλικίας) και το γεννητικό στάδιο (εφηβεία).

Υποστηρίζεται ότι η ηλικία που ενδείκνυται ως καταλληλότερη για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση του παιδιού είναι αυτή των οκτώ ετών με δώδεκα ετών, όπου χρειάζεται πλέον συγκεκριμένη και λεπτομερέστερη πληροφόρηση (Shapiro & Perry, 1976; Huberman, 2002; Τσαρμακλής, 2007). Όπως αναφέρει ο Freud (1905), κατά το στάδιο της λανθάνουσας σεξουαλικότητας τα παιδιά αρχίζουν να δημιουργούν ομόφυλες σχέσεις και να εξιδανικεύουν το φύλο τους. Επιπρόσθετο χαρακτηριστικό αυτής της περιόδου αποτελεί η προσωπική σεξουαλική διερεύνηση τόσο η προσωπική όσο και του αντίθετου φύλου, καθώς και η αναζήτηση εξηγήσεων για τη σύλληψη και τη σεξουαλική ζωή (Freud, 1905). Ειδικότερα, σε αυτή την ηλικία τα παιδιά διστάζουν να ταμπουκάρουν και τη δυσκολία των γονιών να συζητήσουν για την σεξουαλικότητα, αντιλαμβάνονται τα στερεότυπα σε σχέση με το φύλο, διαχωρίζουν τη σεξουαλική επαφή / αναπαραγωγή καθώς και την ταύτιση με το γονιό του ιδίου φύλου (Τσαρμακλής, 2007; Huberman, 2002). Σε αυτό το κρίσιμο στάδιο, λοιπόν, οι ενήλικες αναλαμβάνουν την ευθύνη να βοηθήσουν τα παιδιά να κατανοήσουν και να αποδεχθούν την εξελισσόμενη σεξουαλικότητά τους (Huberman, 2002).

Στο σημείο αυτό κρίνεται αναγκαίο να σημειώσουμε τα βασικότερα χαρακτηριστικά ανάπτυξης των παιδιών ηλικίας 6-8 χρόνων.

✓ **Βιολογική και Σωματική Ανάπτυξη:** Το παιδί αρχίζει να αναπτύσσεται κατά περίπου 2 ½ ίντσες και 4 κιλά ανά έτος. Καθώς τα κάτω άκρα αναπτύσσονται πιο γρήγορα σε σχέση με το συνολικό ύψος τους, τα παιδιά αρχίζουν να μοιάζουν με ενήλικες στην αναλογία ως προς το σώμα-πόδια. Μάλιστα, η αντοχή τους αυξάνεται και το σώμα τους παρουσιάζει λιγότερο λίπος μιας και οι μυς τους ενδυναμώνουν σε σχέση με τα προηγούμενα έτη. Τα παιδικά δόντια υποχωρούν και εμφανίζονται πλέον τα δόντια των ενηλίκων, τα οποία μπορεί να φαίνονται πάρα πολύ μεγάλα για το πρόσωπό τους. Τέλος, τα παιδιά αρχίζουν και αξιοποιούν τις κινητικές του δεξιότητες σε αθλητικές και άλλες δραστηριότητες (Huberman, 2002).

✓ **Συναισθηματική Ανάπτυξη:** Τα περισσότερα παιδιά γίνονται πιο μετριοπαθή και θέλουν την προστασία της ιδιωτικής τους ζωής. Ταυτόχρονα, αναπτύσσουν σχέσεις αγάπης με άλλους ανθρώπους έξω από την οικογένεια, καθώς οι συναισθηματικές ανάγκες τους ικανοποιούνται τόσο από τους συνομηλίκους τους όσο και μέσα στην οικογένεια. Ένα γνώρισμα αυτής της ηλικίας είναι πως αποφεύγουν τις σωματικές εκδηλώσεις αγάπης και προτιμούν τις κοινωνικές συναναστροφές και την συζήτηση. Σίγουρα χρειάζονται την αγάπη και την υποστήριξη, αλλά αισθάνονται λιγότερο πρόθυμα να το ζητήσουν. Ειδικότερα, είναι σε θέση να κατανοούν πιο πολύπλοκα συναισθήματα, όπως η σύγχυση και ο ενθουσιασμός, αλλά απαιτούν περισσότερη συναισθηματική ελευθερία και χώρο από τους γονείς. Επιπλέον, τα παιδιά γίνονται πιο ικανά στον έλεγχο και την απόκρυψη των συναισθημάτων τους. Μάλιστα, αρχίζουν να σχηματίζουν μια ευρύτερη αυτο-αντίληψη και αναγνωρίζουν τα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες τους, ιδίως όσον αφορά την κοινωνική, ακαδημαϊκή, και αθλητική τους υπόσταση. Τέλος, αποκτούν φίλους και διατηρούν συνεχείς αλληλεπιδράσεις με την ηλικιακή τους ομάδα (Shapiro & Perry, 1976; Huberman, 2002).

✓ **Σεξουαλική Ανάπτυξη:** Τα παιδιά προτιμούν να κοινωνικοποιηθούν σχεδόν αποκλειστικά με το δικό τους φύλο και διατηρούν ένα αρκετά αυστηρό διαχωρισμό μεταξύ ανδρών και γυναικών. Σε πολλές περιπτώσεις θα πειράξουν κάποιον που ενεργεί με τρόπο που δεν συμμορφώνεται με τους προκαθορισμένους ρόλους των δύο φύλων. Αναγνωρίζουν τα κοινωνικά στίγματα και τα ταμπού γύρω από τη σεξουαλικότητα, ειδικά αν οι γονείς είναι νευρικοί σχετικά με το θέμα και δεν είναι ανοικτοί για ερωτήσεις. Επίσης, κατανοούν πιο σύνθετες ιδέες σε σχέση με τη σεξουαλικότητα και αρχίζουν να κατανοούν τη συνουσία πέρα από την έννοια της δημιουργίας ενός μωρού. Έτσι, αναζητούν από τους συνομηλίκους, τα

μέσα ενημέρωσης, καθώς και από άλλες πηγές πληροφορίες σχετικά με το σεξ. Ένα ακόμη χαρακτηριστικό είναι ότι κατανοούν τα στερεότυπα του ρόλου των φύλων και παρουσιάζουν μια ισχυρότερη αυτο-αντίληψη όσον αφορά την εικόνα των δύο φύλων και του σώματος. Τέλος, μπορούν να προβούν στην σεξουαλική εξερεύνηση του ίδιου φύλου (Shapiro & Perry, 1976; Huberman, 2002).

2.2 Ο σεξουαλικός ρόλος των δύο φύλων

Τα τελευταία χρόνια, οι μελέτες περί σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης έχουν εστιάσει στην ταυτότητα και τον ρόλο των φύλων (Kerr & Multon, 2015). Να σημειωθεί ότι ως προς την ψυχαναλυτική προσέγγιση η σεξουαλικότητα και η ταυτότητα του γένους εκφράζονταν ως μια ενιαία γραμμή. Ωστόσο, στις νεότερες μελέτες η ταυτότητα των φύλων άρχισε να θεωρείται ξεχωριστή έννοια, η οποία είναι παράλληλη προς, και αλληλοεπηρεαζόμενη με, τη σεξουαλικότητα (Τζίκας, 2007). Σημαντική κρίνεται η αναφορά στους απαραίτητους ορισμούς. Η ταυτότητα του φύλου είναι η υποκειμενική αίσθηση της αρρενωπότητας ή της θηλυκότητας, ενώ ο γενετήσιος προσανατολισμός -ως έννοια- αναφέρεται στην κατεύθυνση της σεξουαλικής έλξης προς άλλα άτομα συμπεριλαμβάνοντας τους ομοφυλόφιλους και τα αμφισεξουαλικά άτομα. Από την άλλη μεριά, ο ρόλος των φύλων καθορίζεται από τις προσδοκίες της κοινωνίας ως προς την κατάλληλη συμπεριφορά του αρσενικού και θηλυκού γένους.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, οι σχέσεις μεταξύ των φύλων περιγράφουν τις στάσεις και τις συμπεριφορές των ατόμων μεταξύ τους και τους τρόπους σύμφωνα με τους οποίους οι ρόλοι των φύλων διαμορφώνουν τις κοινωνικές σχέσεις. Συνεπώς, το φύλο είναι κάτι περισσότερο από την βιολογική διχοτόμηση των αρσενικών και θηλυκών και κρύβει μια πληθώρα πεποιθήσεων και συναισθημάτων. Επιπλέον, η αναπτυξιακή πορεία των φύλων έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις και αποτελεί πλέον αντικείμενο μελέτης και της γνωστικής θεωρίας (Kerr & Multon, 2015).

Συνοπτικά, η έννοια του φύλου κατά την παιδική ηλικία λειτουργεί με διαφορετικούς τρόπους. Στην νηπιακή ηλικία (1-4 ετών) κυριαρχεί μια χαλαρότητα και αδιαφορία στην έννοια του φύλου και τα νήπια δεν ασχολούνται ιδιαίτερα με το αν είναι αγοράκια ή κοριτσάκια. Στη συνέχεια, το κύριο χαρακτηριστικό της πρώιμης παιδικής ηλικίας (4-7 ετών) είναι η αυστηρή προσκόλληση στους κανόνες των δύο φύλων και η διάκριση του γένους στηρίζεται στην διαφορετικότητα των ρούχων και των παιχνιδιών. Από την ηλικία των 8 ετών και μέχρι και την εφηβεία, η ταυτότητα του φύλου ωριμάζει και τα

παιδιά αρχίζουν να καταλαβαίνουν ότι βιολογικό τους φύλο είναι σταθερό (Kerr & Multon, 2015).

Ειδικότερα, από την ηλικία των 8 ετών και έπειτα ο σεξουαλικός ρόλος των φύλων αποκτά πιο περίπλοκα χαρακτηριστικά. Τα κορίτσια ενδιαφέρονται να μάθουν για τις αλλαγές που θα συμβούν στο σώμα τους, όπως η έναρξη της εμμήνου ρύσεως και η εγκυμοσύνη (Τσαρμακλής, 2007; Huberman, 2002). Επιπλέον, τα κορίτσια όχι μόνο είναι πιθανό να απολαμβάνουν τις δραστηριότητες των αγοριών, αλλά μπορούν να παρουσιάσουν μια ευαισθητοποίηση ως προς την έννοια του σεξισμού και να απορρίψουν τα στερεότυπα του ρόλου του γυναικείου φύλου. Μάλιστα, σε αυτή την ηλικία είναι πιο αναπτυγμένα σε σχέση με τα αγόρια ως προς τους στόχους και τις προσδοκίες τους και ακολουθούν μια μέση κοινωνικοποίηση ως προς το φύλο τους (Kerr & Multon, 2015).

Από την άλλη πλευρά, τα αγόρια δείχνουν ενδιαφέρον για το ρόλο τους στην αναπαραγωγική διαδικασία και της γέννησης ενός παιδιού (Τσαρμακλής, 2007; Huberman, 2002). Ωστόσο, η βιβλιογραφία αναδεικνύει πως αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες δυσκολίες σχετικά με ζητήματα ταυτότητας φύλου, όταν προτιμούν δημιουργικές δραστηριότητες αντί του αθλητισμού ή την ενασχόληση με βιντεοπαιχνίδια. Συχνά ανησυχούν για τα στερεότυπα ότι αν αγαπούν την τέχνη, τη μουσική και το δράμα μπορεί να σημαίνει ότι δεν είναι αρκετά αρρενωπά. Βέβαια, έχει παρατηρηθεί πως οι τελευταίες γενιές δεν είναι τόσο αυστηρές σχετικά με την ταυτότητα και τον σεξουαλικό προσδιορισμό των φύλων. Συνεπώς, δημιουργείται λιγότερη πίεση στα παιδιά να αποδείξουν την θηλυκότητα τους ή τον ανδρισμό τους (Kerr & Multon, 2015). Κοινό γνώρισμα και για τα δύο φύλα είναι πως στην ηλικιακή περίοδο των 8 ετών, έχοντας ήδη δεχτεί χιλιάδες εικόνες ποικίλου σεξουαλικού περιεχομένου από τα ΜΜΕ και το διαδίκτυο και σεξουαλικές λέξεις, αναπαράγουν άσεμνο λεξιλόγιο για να προσβάλλουν ή να υποβαθμίσουν άλλα άτομα (Τσαρμακλής, 2007; Huberman, 2002).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΤΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

3.1 Ο ρόλος των γονέων στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση

Αναμφίβολα, ο ρόλος των γονέων στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών είναι υψίστης σημασίας, καθώς οι ίδιοι δίνουν το παράδειγμα όχι μόνο μέσα από τις συζητήσεις και τις απαντήσεις τους, αλλά και μέσα από τη συμπεριφορά τους και τη σχέση μεταξύ τους. Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του Ινστιτούτου Ψυχικής και Σεξουαλικής Υγείας (2015) του Δρ Θάνου Ασκητή τα παιδιά παρατηρούν και βιώνουν την οικογενειακή ατμόσφαιρα και ως αποδέκτες πολλαπλών μηνυμάτων μαθαίνουν σχετικά με τις σχέσεις των δύο φύλων, τις συμπεριφορές και τα συναισθήματα που αναπτύσσονται μεταξύ δύο ατόμων.

Επιπροσθέτως η παραπάνω επίσημη ιστοσελίδα τονίζει πως απαραίτητο συστατικό στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι η ειλικρινής επικοινωνία των γονέων με τα παιδιά. Μέσω του ανοιχτού διαλόγου, το παιδί αισθάνεται ασφάλεια και εμπιστοσύνη ώστε να μιλήσει για τις ανάγκες του και τις επιθυμίες του, αλλά και να εκφράσει τις απορίες, τους προβληματισμούς και τις ανησυχίες του. Γι' αυτό το λόγο, ο ρόλος των γονέων είναι συμβουλευτικός χωρίς να εκφράζουν επικριτικά σχόλια σχετικά με τις σκέψεις ή τις ερωτήσεις των παιδιών.

Διαχρονικά, έχει επικρατήσει πως οι μητέρες είναι εκείνες που αναλαμβάνουν το ρόλο της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Ωστόσο, τόσο οι μητέρες όσο και οι πατέρες ομολογούν πως έχουν βρεθεί πολλές φορές σε αμηχανία όταν μιλούν στα παιδιά τους για σεξουαλικά ζητήματα και ιδιαίτερα στους γιους. Συνεπώς, οι γονείς δηλώνουν συχνά πως προτιμούν να αποφεύγουν να συζητούν με τα παιδιά τους για το σεξ. Η πιο σημαντική παράμετρος που τους οδηγεί στο να αποφεύγουν τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στο σπίτι είναι ο φόβος μήπως «τα χάσουν» μπροστά στα παιδιά τους ή δεν μπορούν να ανταποκριθούν σε όλες τις λεπτομέρειες σε περίπτωση που τα παιδιά έχουν περεταίρω απορίες. Όπως αναφέρει ο Walker (2001), είναι προτιμότερο τα παιδιά να λαμβάνουν συνεχή και σταδιακή σεξουαλική διαπαιδαγώγηση αντί μιας ξαφνικής και άβολης συζήτησης περί σεξ.

Το Ινστιτούτο Ψυχικής και Σεξουαλικής Υγείας (2015) υπογραμμίζει πως είναι υψίστης σημασίας τα παιδιά να περνούν χρόνο με τον γονέα του ίδιου φύλου. Μέσω της

συζήτησης και των κοινών δραστηριοτήτων έχει παρατηρηθεί πως το παιδί ταυτίζει και διαμορφώνει τη ταυτότητα του φύλου του. Βέβαια, και οι δύο γονείς είναι απαραίτητο να είναι παρόντες κατά τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση -ο καθένας με τον δικό του ρόλο- προκειμένου το παιδί να έχει ομαλή ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη. Στην καθημερινότητα, οι παράγοντες που ενισχύουν τη συζήτηση περί σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης είναι σαφώς οποιαδήποτε ερεθίσματα, όπως τα τυχαία κίνητρα, που προκαλούν ευκαιρίες συζήτησης στην οικογένεια. Τα ερεθίσματα αυτά είναι ιδιαίτερα σημαντικά μιας και ενεργοποιούν τη δυνατότητα μέσα στο πολυάσχολο πρόγραμμά της οικογένειας να επιτευχθεί η σεξουαλική αγωγή στο σπίτι. Επιπλέον, είναι σημαντικό να καταρριφθεί η ιδέα πως τα σεξουαλικά ζητήματα υγείας είναι θέματα ταμπού. Μάλιστα, η ανοιχτή επικοινωνία και η σταδιακή παρουσίαση θεμάτων σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης ανάλογα με την ανάπτυξη του παιδιού οδηγεί στην καλύτερη επικοινωνία των γονέων – παιδιών (Walker, 2001).

Οι ερευνητές της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης έχουν διαπιστώσει ορισμένες τακτικές προκειμένου τα παιδιά να αναπτύξουν μια υγιή σεξουαλικότητα (Ινστιτούτο Ψυχικής και Σεξουαλικής Υγείας, 2015; Walker, 2001):

1. Να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την σεξουαλικότητα ακόμα και αν ένα παιδί δεν το ζητήσει. Σε αυτές τις ηλικίες, τα παιδιά μπορεί να κάνουν λιγότερες ερωτήσεις, αλλά εξακολουθούν να έχουν περιέργεια και χρειάζονται πληροφορίες σχετικά με τη σεξουαλικότητα.
2. Να εξηγούν ότι υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τύποι των οικογενειών και όλοι οι τύποι έχουν την ίδια αξία και αξίζουν το σεβασμό.
3. Να παρέχουν βασικές πληροφορίες για σημαντικά θέματα σεξουαλικότητας, όπως το HIV / AIDS, την άμβλωση, το γάμο και τη σεξουαλική κακοποίηση.
4. Να ενημερώνουν τα παιδιά σχετικά με τις αλλαγές που θα λάβουν χώρα στο σώμα τους, όταν μπου στην εφηβεία. Αν και τα περισσότερα παιδιά ηλικίας 6-8 ετών δεν βιώνουν αυτές τις αλλαγές, κατά την ηλικία στην οποία αρχίζουν να δείχνουν σημάδια της εφηβείας, όπως το ηβικό τρίχωμα, την αύξηση του μαστού, την μείωση των τριχών στα χέρια, είναι πιθανό πως θα χρειάζονται αυτές τις πληροφορίες για αργότερα.
5. Η αναγνώριση ότι ο καθένας δεν έχει τον ίδιο σεξουαλικό προσανατολισμό. Τα παιδιά θα πρέπει να γνωρίζουν πως πολλοί άνθρωποι έχουν ρομαντικά συναισθήματα για τα

μέλη του άλλου φύλου και μερικοί έχουν αυτά τα συναισθήματα για τα μέλη του ίδιου φύλου.

3.2 Παράγοντες που επηρεάζουν την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στην οικογένεια

Η συζήτηση περί σεξ συχνά θεωρείται ταμπού, παρότι η σεξουαλικότητα είναι έμφυτη στην ανθρώπινη φύση. Ωστόσο, η περιέργεια των παιδιών ξεκινά ήδη από την βρεφική ηλικία και οι γονείς αναλαμβάνουν αργότερα τον ρόλο να συζητούν με φυσικότητα και χωρίς ενοχές για τις λειτουργίες και τις αισθήσεις του ανθρώπινου σώματος (Ανθογαλίδου, 1998; Dolto, 1993; Dolto & Dolto –Tolits, 2006). Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, όμως, είναι ένα ζήτημα που μπορεί να φέρει σε αμηχανία τους γονείς (Ανθογαλίδου, 1998; Dolto, 1993; Dolto & Dolto –Tolits, 2006; Walker, 2001). Συνεπακόλουθα, προσπαθούν να αποφεύγουν τις ερωτήσεις των παιδιών υποστηρίζοντας πως τα παιδιά είναι πολύ μικρά για να καταλάβουν (Ανθογαλίδου, 1998; Dolto, 1993; Dolto & Dolto –Tolits, 2006). Με άλλα λόγια, δεν συνειδητοποιούν την ανάγκη των παιδιών για σεξουαλική εκπαίδευση (Walker, 2001).

Επιπλέον, οι γονείς νιώθουν πως δεν ξέρουν με ποιον τρόπο να μιλήσουν για το σεξ στα παιδιά τους με αποτέλεσμα να νιώθουν αμηχανία και άγχος (Ανθογαλίδου, 1998; Dolto, 1993; Dolto & Dolto –Tolits, 2006). Ο Walker (2001) αναφέρει πως η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν είχε θεωρηθεί μέχρι τώρα ως μέρος του γονεϊκού ρόλου και γι' αυτό το λόγο οι γονείς νιώθουν αβέβαιοι για το τι θα πρέπει να γνωρίζουν, τι να κάνουν και τι να λένε. Μάλιστα, για ορισμένους γονείς η ευαισθητοποίηση σχετικά με τη σεξουαλική εκπαίδευση σε θέματα υγείας ή ανεξερεύνητες θεματικές περιοχές, όπως η έμμηνος ρύση του κοριτσιού, δεν είναι αυτονόητη. Θεωρούν, λοιπόν, πως αν είχαν λάβει μια ορισμένη εκπαίδευση ή κατάρτιση σχετικά με το γονεϊκό ρόλο, θα είχαν αυξημένη συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας της συζήτησης με τα παιδιά τους και θα ένιωθαν πιο σίγουροι για το πώς να προσεγγίσουν το θέμα (Walker, 2001).

Ένας άλλος λόγος για τον οποίο η οικογένεια αποφεύγει την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι οι ενοχές των σεξουαλικών επιθυμιών. Οι γονείς σε ορισμένες περιπτώσεις αισθάνονται ντροπή για τις δικές τους σεξουαλικές ανάγκες με αποτέλεσμα να απορρίπτουν με αγανάκτηση την σεξουαλικότητα των παιδιών (Ανθογαλίδου, 1998; Dolto, 1993; Dolto & Dolto –Tolits, 2006). Επιπλέον, τους τρομοκρατεί η «επίσημη» συζήτηση περί σεξ μιας και προκαλεί αμηχανία και νευρικότητα. Η κοινωνική προσδοκία ότι οι γονείς θα

πρέπει να κάνουν με τα παιδιά τους μια επίσημη ομιλία περί του σεξ λειτουργεί ανασταλτικά ως προς την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στην οικογένεια (Walker, 2001). Συχνά φοβούνται πως αν ξεκινήσουν οι ίδιοι την συζήτηση με τα παιδιά, εκείνα θα ασχολούνται διαρκώς με το ζήτημα αυτό (Ανθογαλίδου, 1998; Dolto, 1993; Dolto & Dolto –Tolits, 2006).

Ως εκ τούτου, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση θα γίνει ευκολότερη με την άρση αυτού του εμποδίου, εφόσον ο μύθος ότι οι γονείς θα πρέπει να έχουν με τα παιδιά μια ολοκληρωμένη συζήτηση για το σεξ θα καταρριφθεί. Ακόμη, οι γονείς πιστεύουν πως η επικοινωνία και η συνεργασία του ζευγαριού, οι μεταρρυθμίσεις στην εκπαίδευση και στην υγεία μπορούν να οδηγήσουν στην βελτίωση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Μάλιστα, στις περισσότερες περιπτώσεις είναι θετικοί στο να αποκτήσουν πληροφορίες σχετικά με το χρονοδιάγραμμα και το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών της σεξουαλικής εκπαίδευσης στα σχολεία (στις χώρες φυσικά που διαπιστώνεται μέριμνα). Συνεπακόλουθα, το διαθέσιμο εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, βιβλία, φυλλάδια βοηθούν τους γονείς να εξηγήσουν το σώμα, την ανάπτυξη και τη σεξουαλικότητα (Walker, 2001).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣ

4.1 Μ.Μ.Ε. και Διαδίκτυο

Αδιαμφισβήτητα, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (τηλεόραση, μουσική, Τύπος, κινηματογράφος) αποτελούν ένα σύνθετο μέσο σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης μιας και βρίσκονται πανταχού παρόντα στην καθημερινότητα των παιδιών. Η λειτουργία τους στηρίζεται στο κέρδος κι όχι στην κοινωνική υπευθυνότητα και γι' αυτό το λόγο δεν προάγουν την σεξουαλική υγεία, αλλά οτιδήποτε μπορεί να προσελκύσει το ενδιαφέρον των καταναλωτών. Οι μαθητές σήμερα έρχονται σε επαφή με τα Μ.Μ.Ε. για πολλές ώρες, ενδεικτικά στις Η.Π.Α. ξοδεύουν 6-7 ώρες ημερησίως σε οποιοδήποτε μέσο, ενώ η πλειοψηφία έχουν πρόσβαση στο δωμάτιο τους σε τηλεόραση και στο διαδίκτυο. Μάλιστα, σύμφωνα με διάφορες εκτιμήσεις των ερευνητών τα περισσότερα νοικοκυριά έχουν ήδη πρόσβαση στο διαδίκτυο και τα ποσοστά αυξάνονται χρόνο με το χρόνο. Έτσι, τα Μ.Μ.Ε. αποτελούν μια νέα πραγματικότητα που επηρεάζει άμεσα και αισθητά την σεξουαλική συμπεριφορά των παιδιών (Brown & Keller, 2000).

Τα Μ.Μ.Ε. προτιμούν για λόγους κερδοφορίας να εμμένουν στο πάθος και τις απολαύσεις της σεξουαλικής ζωής παρά στους πιθανούς κινδύνους. Πιο συγκεκριμένα, πολύ λίγα τηλεοπτικά προγράμματα / περιοδικά μιλούν για τις συνέπειες της σεξουαλικής δραστηριότητας χωρίς προστασία, τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα πέραν του HIV και του AIDS, την ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη, την έκτρωση και τις ετερότητες του φύλου. Συνεπώς, οι εικόνες των Μ.Μ.Ε. δεν συνεισφέρουν στην σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών, τα οποία στην συνέχεια δυσκολεύονται να πάρουν τις σωστές για την υγεία τους αποφάσεις. Οι κυβερνήσεις προσπαθούν σταδιακά μέσω του ελέγχου στο περιεχόμενο των Μ.Μ.Ε. να περιορίσουν τις άσεμνες και προκλητικές επιρροές. Για παράδειγμα, κάποιες ομάδες (Henry J. Kaiser Family Foundation, Advocates for Youth και η National Campaign to Prevent Teen Pregnancy) συνεργάζονται με την βιομηχανία του Hollywood, παραγωγούς τηλεοπτικών και μουσικών προγραμμάτων και εκδότες περιοδικών, ώστε να πετύχουν ένα πιο υγιές σεξουαλικό περιεχόμενο στα Μ.Μ.Ε. (Brown & Keller, 2000).

Από την άλλη πλευρά, το Internet έχει συνδεθεί με μια πληθώρα σεξουαλικών δραστηριοτήτων μέσα στις οποίες συγκαταλέγονται η θέαση πορνογραφικού υλικού (εικόνες και ταινίες), το διαδικτυακό σεξ, τα διαδικτυακά ραντεβού και κάθε λογής σοκαριστική πληροφορία σχετικά με τα σεξουαλικά ζητήματα (Brown & Keller, 2000; Daneback,

Mansson, Rossc, & Markhamc, 2012). Το ερώτημα που τίθεται είναι αν είναι δυνατό το Διαδίκτυο να προσφέρει μια υγιή σεξουαλική εκπαίδευση. Αυτό που προβληματίζει τους ερευνητές είναι ότι το εύκολα προσβάσιμο ερωτικό περιεχόμενο υποσκάπτει τις ιστοσελίδες, οι οποίες περιέχουν ελεγμένες πληροφορίες. Αυτό σημαίνει πως το παιδί δυσκολεύεται να διακρίνει το πορνογραφικό υλικό εις βάρος του αξιόπιστου και ποιοτικού (Brown & Keller, 2000; Daneback, Mansson, Rossc, & Markhamc, 2012; Talukdar, 2013). Να σημειωθεί, πως η έρευνα είναι ακόμη περιορισμένη όσον αφορά τα ζητήματα τεχνολογίας και προώθησης της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Ωστόσο, η τάση δημιουργίας νέων διαδικτυακών εκπαιδευτικών προγραμμάτων οδηγεί σε ένα αισιόδοξο κλίμα. Ήδη, οι κυβερνήσεις προσπαθούν να ενσωματώσουν την χρήση του Διαδικτύου και της τεχνολογίας εν γένει στην καθημερινότητα των παιδιών εισάγοντας στα σχολεία όλο και περισσότερα προγράμματα εικονικής πραγματικότητας σχετικά με την σεξουαλική εκπαίδευση (Talukdar, 2013).

Το δεύτερο σημείο που εντοπίζουμε είναι το ερώτημα αν το Internet έχει αντικαταστήσει τις παραδοσιακές μορφές σεξουαλικής εκπαίδευσης. Οι μελέτες υπογραμμίζουν πως τα παιδιά στρέφονται κατά κύριο λόγο στην διαδικτυακή ενημέρωση είτε γιατί στο σχολείο τους δεν προσφέρεται το μάθημα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, είτε γιατί δεν έχουν τις αναγκαίες πληροφορίες ανά πάσα στιγμή. Ωστόσο, οποιαδήποτε περίπτωση και να ισχύει είναι υψίστης σημασίας ότι το Διαδίκτυο μπορεί να λειτουργεί ως σημαντικός φορέας σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Μάλιστα, πολλοί μαθητές θεωρούν πως η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στο σχολείο δεν είναι επαρκής και ενδιαφέρουσα μιας και εστιάζει κυρίως σε θέματα (σεξουαλικής) υγείας (Daneback, Mansson, Rossc, & Markhamc, 2012; Simon & Daneback, 2013; Byers & Heather Sears, 2008). Αντίθετα, τα παιδιά επιθυμούν να πληροφορηθούν επίσης για τις εμπειρίες κι όχι μόνο για ζητήματα υγείας. Έτσι, το Internet κερδίζει την εμπιστοσύνη τους γιατί εξασφαλίζει την γρήγορη και δωρεάν προσβασιμότητα, την αποδοχή (από τους άλλους), την ανωνυμία και τον ιδιωτικό χώρο (Daneback, Mansson, Rossc, & Markhamc, 2012; Simon & Daneback, 2013).

4.2 Σχολείο

Στα προηγούμενα κεφάλαια αναφερθήκαμε σε ορισμένες συνέπειες της έλλειψης σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Συνοπτικά, η πρακτική της σεξουαλικότητας κατά τη διάρκεια της εφηβείας μπορεί να αποτελέσει σοβαρό κίνδυνο για το προσδόκιμο της ζωής και την υγεία των έφηβων κοριτσιών, καθώς οι συνέπειες μπορεί να είναι μια ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη, άμβλωση, AIDS και άλλα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα. Μάλιστα, τα ποσοστά εγκυμοσύνης σε αυτές τις ηλικίες παραμένουν υψηλά ακόμη και στις ανεπτυγμένες χώρες. Η συχνότητα των κρουσμάτων σε μικρότερη ηλικία (11-15 ετών) είναι ιδιαίτερα ανησυχητική, με αποτέλεσμα το ζήτημα να αποτελεί υψηλή προτεραιότητα στα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης. Για το λόγο, αυτό κρίνεται αναγκαία η άμεση παρέμβαση από το σχολικό περιβάλλον σε θέματα σεξουαλικής εκπαίδευσης (Saito, 1998).

Το δημοτικό σχολείο θεωρείται από τους μελετητές ως το καταλληλότερο περιβάλλον για την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση για δύο βασικούς λόγους. Πρώτον, τα παιδιά σήμερα ωριμάζουν σωματικά και μπαίνουν στην εφηβεία νωρίτερα σε σχέση με παλιότερες εποχές. Ήδη, πριν από την ηλικία των 10-13 χρόνων, ξεκινούν τις πρώτες τους σεξουαλικές εμπειρίες ή πειραματισμούς με το σώμα το δικό τους και «του άλλου φύλου». Κρίνεται, λοιπόν, αναγκαία η ενημέρωση των παιδιών για τα θέματα αυτά από το δημοτικό, πριν δηλαδή την εφηβεία, ώστε να έχουν τις απαραίτητες πληροφορίες πριν αρχίσει να αναπτύσσεται η ερωτική έλξη και να έχουν σεξουαλικές σχέσεις. Δεύτερον, όταν η σεξουαλική αγωγή ξεκινά από το δημοτικό δημιουργούνται ισχυρές βάσεις για τις επόμενες εκπαιδευτικές βαθμίδες. Μάλιστα, το γεγονός πως το δημοτικό σχολείο έχει περιορισμένα φαινόμενα εγκατάλειψης σε σχέση με το Γυμνάσιο και Λύκειο σημαίνει πως αποτελεί ένα ιδανικό χώρο παρέμβασης στο σύνολο των παιδιών. Επιπλέον, οι δάσκαλοι μέσω της καθημερινής επαφής έχουν τη δυνατότητα να αναγνωρίσουν πιθανά προβλήματα των μαθητών. Η έλλειψη του άγχους των εξετάσεων ενισχύει την εμπιστοσύνη των παιδιών προς τους δασκάλους και τους δίνει την ευκαιρία να εστιάσουν το ενδιαφέρον τους στην πολύπλευρη ικανοποίηση τόσο των γνωστικών όσο και των ψυχολογικών τους αναγκών (Γερούκη, 2006).

Οι παιδαγωγικές παρεμβάσεις και οι δραστηριότητες σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στο δημοτικό σχολείο έχουν σαν στόχο κυρίως να ενισχύσουν τη γενικότερη κατάσταση ευεξίας και σεξουαλικής υγείας των μαθητών. Γι' αυτό το λόγο, οι δάσκαλοι δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, ώστε τα παιδιά να

είναι σε θέση να φιλτράρουν τα πολλαπλά μηνύματα που δέχονται καθημερινά γύρω από τη σεξουαλικότητα (Γερούκη, 2006). Με βάση τα ερευνητικά δεδομένα, στις χώρες του εξωτερικού, όπως οι Σκανδιναβικές, όπου η σεξουαλική αγωγή είναι υποχρεωτική ήδη από το δημοτικό σχολείο, έχει παρατηρηθεί μείωση των εφηβικών κυήσεων, εκτρώσεων και σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων. Ειδικότερα, σύμφωνα με διεθνείς έρευνες, οι έφηβοι που έχουν λάβει συστηματική σεξουαλική αγωγή στο σχολείο είναι πιο πιθανό να καθυστερήσουν την έναρξη των σεξουαλικών τους σχέσεων αλλά κι όταν δραστηριοποιηθούν σεξουαλικά μεριμνούν για τις απαραίτητες προφυλάξεις (Γερούκη, 2006; Saito, 1998).

Σύμφωνα με την Γερούκη (2006), οι εκπαιδευτικοί θεωρούνται ως ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες οποιασδήποτε επιτυχημένης παιδαγωγικής παρέμβασης. Κι εδώ φυσικά δημιουργείται η ανάγκη της πρόσληψης κατάλληλων εκπαιδευτικών, οι οποίοι θα είναι ικανοί να μεταδώσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις γνώσεις τους επί του θέματος (Saito, 1998). Η σεξουαλική αγωγή όταν διδάσκεται από ενημερωμένους κι έμπειρους εκπαιδευτικούς παρέχει στους μαθητές γνώσεις και εφόδια για το μέλλον (Greenberg 1989).

Είναι αξιοσημείωτο μάλιστα ότι οι έφηβοι θεωρούν πάντα το σχολείο ως πηγή πληροφοριών για τη σεξουαλικότητα (Saito, 1998). Συνεπακόλουθα, κρίνεται απαραίτητη η ανάπτυξη ποιοτικών και αποδοτικών εκπαιδευτικών παρεμβάσεων με ξεκάθαρο θεωρητικό πλαίσιο, μεθοδολογία και εκπαιδευτικό υλικό (Γερούκη, 2006).

Με βάση τα παραπάνω, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στο σχολείο θα πρέπει να ακολουθεί ορισμένες προϋποθέσεις για να είναι αποτελεσματική (Saito, 1998):

1. Το παιδί δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένας άγραφος χάρτης που θα πρέπει να γεμίσει με τις αξίες του διδάσκοντα. Είναι σημαντικό να έχουμε υπόψιν μας πως τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι μαθητές έχουν διαφορετικές αξίες, ιστορίες ζωής και προτάσεις, συμπεριλαμβανομένης και της πρακτικής της σεξουαλικότητας.
2. Δεν θα πρέπει να κυριαρχεί η οποιαδήποτε ηθικού τύπου κριτική, αλλά να δίνεται έμφαση στο γεγονός πως το άτομο και η υγεία του είναι το πιο σημαντικό από όλα.
3. Η σεξουαλική εκπαίδευση δεν θα πρέπει να περιορίζεται μόνο στην ενημέρωση περί χρήσης προφυλακτικών, αλλά στην δημιουργία της αίσθησης του ατόμου ως υποκειμένου μέσα από τις ενέργειες του, στην ανάπτυξη της ιδιότητας του πολίτη, στο σεβασμό και στη δέσμευση για τη φροντίδα του εαυτού του και των άλλων. Επιπλέον, είναι απαραίτητο να

τονιστεί πως η αντισύλληψη είναι ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της σεξουαλικής ζωής, αλλά δεν αποτελεί τη μοναδική προληπτική πρόταση. Με άλλα λόγια, θα πρέπει να υπάρχει ολοκληρωμένη ενημέρωση σχετικά με τη σεξουαλικότητα, την αναπαραγωγή και την ευχαρίστηση.

ΜΕΡΟΣ 2^ο: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

5.1 ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

Τα παγκόσμια δεδομένα δείχνουν πως η ηλικία της έναρξης της σεξουαλικής δραστηριότητας είναι στα 15 χρόνια του εφήβου, με αποτέλεσμα να έχουν αυξηθεί οι εκτρώσεις αλλά και οι σεξουαλικές παρενοχλήσεις, σύμφωνα με την βιβλιογραφική ανασκόπηση (Blake, 2002; Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2002; Γερούκη, 2006; Kerr, 2006). Παράλληλα, στην Ελλάδα παρατηρείται πως ο μέσος όρος της έναρξης της σεξουαλικής δραστηριότητας είναι 15-16 ετών (Γερούκη, 2006; Μονάδα Εφηβικής Υγείας, 2009).

Η αύξηση των ποσοστών που περιγράφονται παραπάνω επηρεάζεται από την άγνοια, την ελλιπή ή διαστρεβλωμένη αντίληψη σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Για το λόγο αυτό, οι ερευνητές άρχισαν να κατανοούν την σπουδαιότητα της ηλικίας των οκτώ ετών, ως αφετηρία για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Αυτή η ηλικία θεωρείται, λοιπόν, κρίσιμη ώστε να αποκτήσουν τα παιδιά μια σωστή και πλήρη ενημέρωση για τη σεξουαλικότητα τους. Σε αυτό το πλαίσιο, διατυπώνεται και η σπουδαιότητα του ρόλου του γονέα, αφού διαδραματίζει καίριο ρόλο στη διαμόρφωση των στάσεων και αντιλήψεων ενώ έχει φανεί ότι η σεξουαλική αγωγή περιορίζει την επικίνδυνη συμπεριφορά.

Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί να συνεισφέρει :

- στη κατανόηση των γνώσεων που έχουν οι γονείς για να συζητήσουν σεξουαλικά θέματα με τα παιδιά τους,
- στη διαπίστωση της πρόθεσης τους να βελτιώσουν τις γνώσεις τους επί θεμάτων σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης,
- στην ανάδειξη της σπουδαιότητας του ρόλου της οικογένειας,
- στην περιορισμένη βιβλιογραφία για το ρόλο της οικογένειας και τις στάσεις του για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

5.2. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΥΠΟΘΕΣΗ & ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

5.2.1. ΥΠΟΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κύρια υπόθεση είναι η εξής:

Οι γονείς συζητούν σπάνια θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης με τα παιδιά τους.

5.2.2 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Τα κύρια ερευνητικά ερωτήματα μπορούν να συνοψιστούν ως εξής :

1. Συζητούν οι γονείς με τα παιδιά τους για θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης;
2. Πως σχετίζεται η εμπειρία των γονέων με την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους;
3. Πως αξιολογούν οι γονείς την ικανότητα τους να συζητούν για θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης;
4. Ποιες είναι οι απόψεις και οι αντιλήψεις για βελτίωση των γνώσεων τους πάνω σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης;
5. Ποιοι θεσμοί θεωρούνται υπεύθυνοι από τους γονείς για την άσκηση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης;
6. Ποιους θεωρούν οι γονείς εναλλακτικούς φορείς που απευθύνονται τα παιδιά τους για να αντλήσουν πληροφορίες για θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης;

5.3. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Σκοπός της συγκεκριμένης πτυχιακής εργασίας είναι η διερεύνηση των στάσεων των γονέων απέναντι σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των παιδιών, όταν αυτά είναι στο όγδοο έτος της ηλικίας τους.

Οι επιμέρους στόχοι της έρευνας είναι:

- Η διερεύνηση των μεθόδων άσκησης σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης από τους γονείς.
- Η διερεύνηση των ικανοτήτων και της προσωπικής εμπειρίας των γονέων αναφορικά με την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.
- Η διερεύνηση των στάσεων τους για τους φορείς που εμπλέκονται στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.1 ΕΙΔΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε η ποιοτική μέθοδος.

6.2 ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑ

6.2.1 ΔΕΙΓΜΑ / ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ:

Το δείγμα της έρευνας μας αποτελείτο από τον πληθυσμό των γονέων σε παιδιά ηλικίας 8 ετών. Οι συμμετέχοντες ήταν άνδρες και γυναίκες, στο σύνολο 12, με τις γυναίκες να βρίσκονται σε πλειοψηφία. Ο ένας από τους δώδεκα ήταν άνδρας και υπήρχε και ένα ζευγάρι στην έρευνα μας, από το οποίο η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε ταυτόχρονα. Για να πραγματοποιήσουμε τις συνεντεύξεις με τους γονείς απευθυνθήκαμε μέσω του Συλλόγου γονέων και κηδεμόνων στο κάθε σχολικό συγκρότημα. Στη συνέχεια, γνωστοποιήσαμε προφορικά, μέσω προσωπικής επικοινωνίας με τον καθένα από αυτούς αλλά και εγγράφως τον σκοπό της έρευνας, την εμπιστευτικότητα των απαντήσεων τους καθώς και την διαδικασία διάδοσης των αποτελεσμάτων. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσα από τις συνεντεύξεις διάρκειας σαράντα πέντε (45) λεπτών έκαστη, όπου και διατηρήθηκε η ανωνυμία ενώ υπήρξε και η σύμφωνη γνώμη όλων των ατόμων του δείγματος. Δεν είχε τεθεί κανένα κριτήριο αποκλεισμού και για τη συμμετοχή τους στη συνέντευξη απαραίτητη προϋπόθεση ήταν να έχουν έστω και ένα παιδί ηλικίας οχτώ ετών.

6.2.2. Μέγεθος δείγματος:

Το μέγεθος του δείγματος είναι 12 γονείς παιδιών ηλικίας οχτώ (8) ετών, τα οποία φοιτούν σε δημόσιο δημοτικό σχολείο των περιοχών Ζωγράφου, Κερατσινίου και Ηρακλείου Κρήτης.

6.2.3 Μέθοδος συλλογής στοιχείων :

6.2.3.1 Ερευνητικό εργαλείο

Το εργαλείο της έρευνας είναι η ημι-δομημένη συνέντευξη, με ανοιχτές κυρίως ερωτήσεις, διερευνητικές και ερωτήσεις γνώμης.

Η ημι-δομημένη συνέντευξη ήταν χωρισμένη σε επτά θεματικές ενότητες. Στην πρώτη θεματική ενότητα έγινε επεξεργασία της επικοινωνίας και της πρόθεσης των γονέων να διαπαιδαγωγούν σεξουαλικά τα παιδιά τους, δηλαδή ποιος είναι ο ρόλος της σεξουαλικής

διαπαιδαγώγησης στην οικογενειακή συζήτηση, αλλά και ποια θέματα απασχολούν κυρίως τα παιδιά.

Στη δεύτερη θεματική ενότητα διερευνήθηκε ο τρόπος που προσεγγίζουν οι γονείς τα παιδιά για θέματα που αφορούν το σεξ.

Στην τρίτη θεματική ενότητα διερευνήθηκε η ιδιωματική εμπειρία των γονέων και ο τρόπος που τους είχαν προσεγγίσει οι δικοί τους γονείς για θέματα που αφορούν το σεξ.

Στη τέταρτη θεματική ενότητα διερευνήθηκαν οι ικανότητες που απαιτούνται από τους γονείς ώστε να συζητήσουν με τα παιδιά τους για το σεξ.

Στη πέμπτη θεματική ενότητα διερευνήθηκε οι διαδικασίες με τις οποίες οι γονείς προσπαθούν να βελτιώσουν τις γνώσεις του σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

Στην έκτη θεματική ενότητα διερευνήθηκαν οι αρμόδιοι φορείς που θεωρούν οι γονείς κατάλληλοι να απευθυνθούν στα παιδιά τους για θέματα του σεξ.

Στην έβδομη και τελευταία ενότητα διερευνήθηκαν οι εναλλακτικοί φορείς που προτιμούν τα παιδιά για ενημέρωση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Σκοπός του συγκεκριμένου κεφαλαίου είναι η ανάλυση περιεχομένου των κυριότερων αποτελεσμάτων, όπως προέκυψαν από τις δώδεκα συνεντεύξεις της έρευνας.

7.1 Ο ρόλος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στην οικογενειακή συζήτηση

Σύμφωνα με την ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων, ως προς την πρώτη θεματική ενότητα που αφορούσε το ρόλο της οικογενειακής συζήτησης και την πρακτική της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στην οικογένεια παρατηρήθηκε ότι το σύνολο των ερωτώμενων αντιμετωπίζουν θετικά την οικογενειακή συζήτηση. Έκδηλη είναι η προθυμία των γονιών να λύσουν απορίες των παιδιών και να συζητήσουν μαζί τους καθημερινά ζητήματα. Τα βασικά θέματα, που προκύπτουν μέσα από την ανάλυση των απαντήσεων των γονιών, είναι οι κανόνες του σπιτιού, η συμπεριφορά προς τα άλλα μέλη της οικογένειας και προς τους συμμαθητές, τα μαθήματα, το bullying και ζητήματα οικονομικής φύσεως. Οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους δεν αποφεύγουν να απαντήσουν στα παιδιά με γενικό τρόπο σε ερωτήσεις σεξουαλικού περιεχομένου, ενώ λίγα άτομα νιώθουν υπερβολική αμηχανία και προσπαθούν να αλλάξουν θέμα συζήτησης.

Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι οι γονείς στις μέρες μας δίνουν έμφαση στον τρόπο με τον οποίο θα μιλήσουν στα παιδιά και υπογραμμίζουν πως θα πρέπει να γίνεται ομαλά, απλά και κατανοητά. Η διακριτικότητα και η ειλικρίνεια είναι ο καταλληλότερος συνδυασμός για να ξεκινήσουν την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Οι μητέρες μερικές φορές με την χρήση καθημερινού λεξιλογίου εξηγούν την γονιμοποίηση, χωρίς να προκαλούν φόβο στα παιδιά: *«... ότι ο άντρας έχει ένα σποράκι και η γυναίκα ένα αβγουλάκι και το πιο γερό σποράκι ανεβαίνει πάνω και μετά από 9 μήνες γεννιέται το παιδάκι»*. Επιπλέον, ένα αξιόλογο σημείο είναι ότι οι γονείς προσπαθούν στις περισσότερες περιπτώσεις να είναι και οι δύο μπροστά στην συζήτηση για το σεξ. Ωστόσο, ορισμένες μητέρες δήλωσαν πως ο πατέρας της οικογένειας είτε λόγω έλλειψης χρόνου είτε λόγω ντροπαλής προσωπικότητας αποφεύγει συστηματικά να συμμετέχει στην σεξουαλική διαπαιδαγώγηση κατά την οικογενειακή συζήτηση.

7.2 Θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στην οικογένεια και οι λόγοι αμηχανίας στην συζήτηση

Σύμφωνα με την ανάλυση του περιεχομένου, ως προς την δεύτερη θεματική ενότητα που αφορούσε τον τρόπο με τον οποίο οι γονείς προσεγγίζουν τα παιδιά τους σχετικά με τα ζητήματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης παρατηρήθηκε ότι όλοι σχεδόν οι ερωτώμενοι έχουν μιλήσει για το εν λόγω ζήτημα με ή χωρίς την θέληση τους. Ακόμη, στην συγκεκριμένη ενότητα προσπαθήσαμε να διερευνήσουμε τους λόγους για τους οποίους οι γονείς δεν παίρνουν την πρωτοβουλία να μιλήσουν από μόνοι τους και εάν είχαν την ευκαιρία πως θα ξεκινούσαν την κουβέντα για το σεξ. Γενικά, από την ανάλυση των συνεντεύξεων έγινε φανερό πως οι ερωτώμενοι μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε τρεις ομάδες: οι γονείς που με ειλικρίνεια και απλά λόγια μιλούν για θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, οι γονείς που προσπαθούν να αποφύγουν την συζήτηση μέχρι να ρωτήσει κάτι το ίδιο το παιδί και οι γονείς που είναι πολύ αρνητικοί στο να μιλούν για το σεξ ακόμη κι όταν το παιδί τους ρωτά και παρουσιάζει την φυσιολογική για την ηλικία του περιέργεια.

Ειδικότερα, όσον αφορά την πρώτη κατηγορία γονιών, είναι έκδηλη η επιθυμία τους να μεταδώσουν στο παιδί όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες από νωρίς. Σχεδόν στο σύνολο τους αρπάζουν την ευκαιρία από μόνοι τους να μιλήσουν για όλα τα θέματα που μπορεί να προκύψουν στην καθημερινότητα. Να σημειωθεί πως τα θέματα αυτά αφορούν το σώμα και ειδικότερα τα γεννητικά όργανα, την ανάπτυξη τριχοφυΐας, το γυναικείο στήθος, η έμμηνος ρύση, η δημιουργία παιδιών και η γέννα. Οι ερωτώμενοι προτιμούν να απαντούν με απλά και κατανοητά λόγια στα εν λόγω ζητήματα και κυρίως με ειλικρίνεια. Ακόμη, επιλέγουν το λεξιλόγιο να είναι το καθομιλούμενο κι όχι υποκοριστικά. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός πως αρκετοί ερωτώμενοι αναφέρονται στην διάκριση του έρωτα από το σεξ, ώστε το παιδί να αναγνωρίζει την πραγματικότητα των λειτουργικών σχέσεων.

Από την άλλη πλευρά, ένας σημαντικός αριθμός ερωτώμενων φανέρωσαν ισχυρά σημάδια φόβου και άρνησης να μιλήσουν στα παιδιά. Κατά την γνώμη τους, τα παιδιά δεν είναι ακόμη στην κατάλληλη ηλικία να συζητούν για θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και τους απασχολεί ιδιαίτερα μήπως περάσουν τα λάθος μηνύματα σε κάποια συζήτηση.

Χαρακτηριστικά αναφέρουν πως, ενώ φοβούνται μήπως τα παιδιά μάθουν από εξωτερικές πηγές για το σεξ, δεν θα πάρουν την πρωτοβουλία να ξεκινήσουν την κουβέντα από μόνοι τους. Στην περίπτωση που το παιδί έχει απορίες θα αναφερθούν στο θέμα, χωρίς ωστόσο να μουν σε περαιτέρω λεπτομέρειες. Μάλιστα, μια μητέρα δηλώνει τα εξής: «Τη

θεωρώ πολύ μικρή ακόμα. Φοβάμαι μήπως αρχίσει και με ρωτάει λεπτομέρειες και δεν ξέρω πώς να της απαντήσω. Το παιδί μου, έχει ένα θετικό και αρνητικό μαζί, ρωτάει πολύ και θέλει να μαθαίνει πολλά».

Στη συνέχεια, η τρίτη κατηγορία γονιών αφορά άτομα που αρνούνται να μιλήσουν για ζητήματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Ειδικότερα, δεν αποφεύγουν μόνο την συζήτηση αλλά αρνούνται να λάβουν μέρος, όταν παιδί ξεκινήσει να ρωτά από μόνο του. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης του περιεχομένου των συνεντεύξεων κατέδειξαν τους πατεράδες να υπερισχύουν σε αυτή την ομάδα. Μαρτύρια μιας μητέρας υπογραμμίζει πως ο σύζυγος της δεν θέλει να μιλάει στις κόρες του για οτιδήποτε σχετίζεται με το σώμα ή το σεξ. Θεωρεί πως αν είχαν γιο τα πράγματα ίσως να ήταν καλύτερα, χωρίς ωστόσο να δείχνει βεβαιότητα.

Επιπλέον, μια άλλη μητέρα αφηγήθηκε ένα περιστατικό κατά το οποίο ο σύζυγος της προτίμησε να διακόψει ξαφνικά την συζήτηση με την κόρη τους και να βγει από το δωμάτιο, δηλώνοντας πως τέτοια ζητήματα θα πρέπει να αναλύονται μόνο με την μητέρα κι όχι με εκείνον.

Ένα άλλο ζήτημα, το οποίο προκύπτει μέσα από την ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων, είναι τι πυροδοτεί τα παιδιά να ξεκινήσουν μια τέτοιου είδους συζήτηση.

Οι ερωτώμενοι υπογραμμίζουν πως υπεύθυνα σε μεγάλο βαθμό είναι τα ΜΜΕ και ειδικότερα η πρόσβαση στο διαδίκτυο. Η περιέργεια των παιδιών για το σεξ ενισχύεται εξαιτίας του σεξουαλικού περιεχομένου που κυκλοφορεί στα ΜΜΕ, με αποτέλεσμα να απευθύνονται στη συνέχεια στους γονείς τους για να μάθουν περισσότερες λεπτομέρειες. Βέβαια, υπάρχουν ορισμένα εκπαιδευτικά προγράμματα στον υπολογιστή, τα οποία δίνουν τη δυνατότητα στους γονείς να βοηθήσουν το παιδί να κατανοήσει το σώμα και την δημιουργία παιδιών. Συνεπώς, αισθάνονται λιγότερη αμηχανία να συνεχίσουν την συζήτηση και οι ίδιοι διατηρούν την ίδια γραμμή με βάση το οπτικοακουστικό υλικό.

Σε αυτό το σημείο, μπορούμε να σημειώσουμε δύο αληθινά περιστατικά που δείχνουν διαφορετικές στάσεις των γονιών σε ερωτήσεις παιδιών. Η πρώτη αφορά την απορία σχετικά με τους ομοφυλόφιλους, στην οποία η μητέρα απαντά με ακρίβεια και με ομαλό τρόπο για την ηλικία του παιδιού. *«Μια φορά μόνο όταν ο άντρας μου αγκάλιασε τον ανιψιό μου και τον φίλησε, ήρθε και με ρώτησε αν είναι γκέι. Στο φιλικό μας περιβάλλον έχουμε φίλους που είναι γκέι, αλλά δεν είναι προκλητικοί, κάποιος που δεν τους ξέρει δηλαδή μπορεί και να μην το καταλάβει. Πήρα, λοιπόν, την αφορμή να της εξηγήσω πως κάποιοι άνθρωποι*

αγαπιούνται κι ας είναι του ίδιου φύλου, κι ότι αυτό μπορεί να συμβαίνει από τη γέννηση τους ή πιο μετά». Το επόμενο περιστατικό φανερώνει την αμηχανία της μητέρας στην μη επιθυμητή συμπεριφορά του γιου της: «Ακόμα μου έχει πει ότι του αρέσει να ακουμπάει το μόριο του, του έχω απαντήσει να το κάνει, αλλά μόνο στο δωμάτιο του δηλαδή στον προσωπικό του μέρος, γιατί αυτό είναι κάτι προσωπικό και πότε έξω γιατί δεν κάνει. Φοβάμαι τις αντιδράσεις των άλλων γονιών πάνω σε αυτό το θέμα γιατί μπορεί να πουν ότι το παιδί μου δείχνει το μόριο του σε αλλά παιδάκια. Έτσι, του έχω απαγορεύσει να το κάνει έξω επειδή συνέβη ένα περιστατικό κάποια στιγμή που είχαμε πάει σε ένα παιδότοπο, ο γιος μου τρίφτηκε πάνω στον τοίχο, τον είδε ένα κοριτσάκι και τον ρώτησε τι κάνει εκεί, τότε ο μικρός ήρθε και μας το είπε κατευθείαν εγώ τρόμαξα πραγματικά δεν ήξερα τι να του πω και του είπα ότι άμα το ζανακάνει έξω θα έρθει η αστυνομία».

7.3 Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των γονέων κατά την παιδική και εφηβική ηλικία

Κύριο αντικείμενο των συνεντεύξεων, ως προς την τρίτη θεματική ενότητα, είναι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των ερωτώμενων κατά την παιδική και εφηβική ηλικία.

Σύμφωνα με την ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων, παρατηρήθηκε ότι κατά βάση οι περισσότεροι από τους γονείς που πήραν μέρος στην έρευνα μας δεν ενημερώθηκαν από την οικογένεια τους για τα σεξουαλικά ζητήματα. Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτώμενων αναφέρουν χαρακτηριστικά πως το σεξ ήταν ένα θέμα ταμπού. Η συνηθέστερη πηγή πληροφόρησης επί του θέματος ήταν οι συνομήλικοι τους και οι συγγενείς κυρίως ξαδέρφια στην ίδια ηλικία με τους ίδιους ή λίγο μεγαλύτερα. Σπανιότερα, θείοι και θείες απαντούσαν σε ζητήματα σεξουαλικής φύσεως χωρίς ωστόσο να δίνουν πάντα ακριβείς πληροφορίες επί του θέματος. Μια μητέρα δηλώνει χαρακτηριστικά πως συγγενικό της πρόσωπο ανέφερε πως τα παιδιά έρχονται από την μασχάλη.

Διακρίνουμε από την επεξεργασία των συνεντεύξεων ότι ο ρόλος της μητέρας ήταν συγκριτικά με του πατέρα εμφανέστερος. Χωρίς να το επιθυμούν, οι μητέρες μιλούσαν αναγκαστικά για τα βασικά θέματα όπως για παράδειγμα η περίοδος και η γέννα. Μια ερωτώμενη θυμάται πως η μητέρα της άρχισε να της εξηγεί την χρήση των προφυλακτικών, αφού είχε διαβάσει το ημερολόγιο της. Ωστόσο, η εν λόγω συζήτηση έγινε στην ηλικία των 18 ετών και η ερωτώμενη σχολίασε πως, αν η μητέρα της είχε πάρει την πρωτοβουλία νωρίτερα, η ίδια θα είχε αποφύγει πολλά λάθη. Συνεπώς, οι περισσότεροι ερωτώμενοι

διαπίστωσαν πως δεν υπήρχε καλή επικοινωνία με τους γονείς τους ειδικά σε ζητήματα σεξουαλικής φύσεως.

Μια άλλη σημαντική παρατήρηση είναι πως αρκετοί ερωτώμενοι υπογραμμίζουν την έλλειψη χρόνου από τους γονείς ή την υπερβολική αυστηρότητα. Πρακτικά, έπρεπε να μαζέψουν πληροφορίες από φίλους και αργότερα από τις εμπειρίες. Σε σπάνιες περιπτώσεις, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση βασίζονταν σε βιβλία και εγκυκλοπαίδειες. Τέλος, παρότι οι γονείς είχαν αρνητικές εμπειρίες σχετικά με την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση από τους γονείς τους, προσπαθούν να μην έχουν την ίδια στάση στα δικά τους παιδιά. Μια μητέρα δείχνει αισιόδοξη δηλώνοντας το εξής: *«Έμαθα από συζητήσεις στις παρέες που είχα τότε και από εμπειρίες που ήρθαν στη πορεία. Οι γονείς μου δεν με είχαν ενημερώσει για το σεξ. Δεν είχαμε μιλήσει ποτέ στο σπίτι γι' αυτό το θέμα. Είχαμε βέβαια και διαφορετική επικοινωνία από αυτή που υπάρχει τώρα με τα παιδιά και τους γονείς».*

7.4 Οι ικανότητες των γονέων που απαιτούνται για να συζητούν με τα παιδιά θέματα σεξουαλικής φύσεως

Σκοπός της ενότητας αυτής είναι η ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων ως προς την τέταρτη θεματική ενότητα, η οποία σχετίζεται με τις απόψεις των γονιών σχετικά με τις ικανότητες που απαιτούνται ώστε να συζητούν με τα παιδιά τους ζητήματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και με ποιον τρόπο μπορούν να τις καλλιεργήσουν. Οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους τόνισαν πως δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη ικανότητα, ενώ παράλληλα έδωσαν έμφαση στο ρόλο της επικοινωνίας των γονιών με τα παιδιά. Πιο συγκεκριμένα, είναι υψίστης σημασίας οι γονείς να ξεκινούν από νωρίς να μιλούν για όλα τα θέματα ανεξαιρέτως και να προσπαθούν να είναι κοντά στο παιδί προκειμένου να του λύνουν απορίες σχετικά με το σώμα, το αντίθετο φύλο, τις σεξουαλικές μεταδιδόμενες ασθένειες και τις εκτρώσεις. Μάλιστα, μια μητέρα δηλώνει χαρακτηριστικά πως *«...ο κάθε γονιός με τον τρόπο του και με το πως συζητάει με το παιδί του βρίσκει την λύση και του εξηγεί ή αν δεν έχει τον τρόπο πώς να το πει θα ρωτήσει κάποιον πιο ειδικό για να δει πως θα διαχειριστεί το θέμα. Διότι είναι και λίγο περίεργες οι εποχές, ώστε ο ειδικός να το δώσει πιο ομαλά».*

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απαντήσεις των ερωτώμενων, οι οποίοι συνδέουν την Παιδεία με την ικανότητα των γονιών να ασχολούνται με ζητήματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Ειδικότερα, αρκετά άτομα εξέφρασαν την άποψη πως οι

γονείς θα πρέπει να ενημερώνονται συστηματικά διαβάζοντας επιστημονικά άρθρα και βιβλία για να είναι προετοιμασμένοι, όταν το παιδί τους αρχίσει να ρωτά για ζητήματα σεξ.

Αντίθετα, δύο από τους δώδεκα ερωτώμενους πιστεύουν πως η εμπειρία των γονιών παίζει σπουδαίο ρόλο κατά την διάρκεια της συζήτησης σχετικά με το σεξ. Τέλος, διχασμό προκαλεί η απάντηση ενός ζευγαριού γονέων καθώς παρουσιάζει αντιφατικά σημεία. Αρχικά, ισχυρίζονται πως η δεξιότητα των γονιών είναι να μεταδώσουν στο παιδί πληροφορίες «όσο πιο ωραία μπορούν». Στη συνέχεια, όμως, αναφέρουν πως οι γονείς θα πρέπει να είναι ξεκάθαροι ώστε να μην μεταφέρουν τα λάθος μηνύματα. Ταυτόχρονα, δεν πρέπει να χρησιμοποιούν «κακές λέξεις». Η μαρτυρία τους καταλήγει να υποδηλώνει την προσπάθεια του ζευγαριού να ωραιοποιήσει το θέμα παρά να το περιγράψει με ειλικρίνεια, όπως ισχυρίζονται οι ίδιοι.

7.5 Τρόποι βελτίωσης των γονεϊκών αντιλήψεων και γνώσεων σχετικά με την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση

Με βάση την ανάλυση του περιεχόμενου των συνεντεύξεων, ως προς την πέμπτη θεματική ενότητα, η οποία αφορά τους τρόπους με τους οποίους οι γονείς προσπαθούν να βελτιώσουν τις αντιλήψεις και γνώσεις τους επί της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, παρατηρήθηκαν δύο τάσεις. Ειδικότερα, μια κατηγορία γονιών αναζητά πληροφορίες για το εν λόγω ζήτημα μέσω βιβλίων, περιοδικών, τηλεοπτικών εκπομπών και επιστημονικών άρθρων, ενώ κάποιοι άλλοι γονείς θεωρούν το Internet ως τον πλέον καταλληλότερο τρόπο εύρεσης σύγχρονων πληροφοριών. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί πως οι γονείς συμφωνούν ότι πρακτικά η συζήτηση με άλλους γονείς είναι ωφέλιμη, καθώς μπορούν να ανταλλάξουν τις απόψεις τους και να μιλήσουν για τους προβληματισμούς τους με οικεία άτομα που έχουν παιδιά στην ίδια ηλικιακή ομάδα με τα δικά τους.

Σε μερικές περιπτώσεις, έγινε φανερό η αμηχανία των ερωτώμενων ως προς αυτή την ερώτηση. Συνεπακόλουθα, από κάποιους γονείς δεν δόθηκε έμφαση στους τρόπους με τους οποίους μπορούν να βελτιώσουν τις αντιλήψεις και τις γνώσεις τους, αλλά επεσήμαναν πως η ειλικρίνεια είναι η πιο σημαντική παράμετρος σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Ένας πατέρας βασιζόμενος στις παροτρύνσεις του σεξολόγου Θ. Ασκητή υπογραμμίζει πως το σπουδαιότερο είναι «...να λες πραγματικά αυτό που είναι, να μιλάς με ειλικρίνεια στο παιδί και να μην κρύβεσαι. Και να ξέρει το παιδί, όταν το αντιμετωπίσει, τι είναι. Όταν το ακούει να ξέρει τι είναι και όχι κάτι άλλο». Παράλληλα, έγινε έκδηλη η άρνηση μερικών από τους

ερωτώμενους να ενημερωθούν συστηματικά σχετικά με την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είτε με την πρόφαση πως δεν έχουν χρόνο, είτε με την δικαιολογία πως το παιδί είναι πολύ μικρό ακόμη για να συζητήσουν μαζί του για τέτοιου είδους θέματα ή διότι νιώθουν πως δεν συντρέχει κάποιος ιδιαίτερος λόγος να ασχοληθούν με το εν λόγω ζήτημα. Να σημειωθεί, ωστόσο, πως μόνο τρεις από τους δώδεκα ερωτώμενους είχαν αυτή την στάση, ενώ οι υπόλοιποι γονείς έδειξαν μια πιο θετική στάση στο να ενημερωθούν σχετικά με το θέμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των παιδιών τους.

7.6 Αρμόδιοι φορείς σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης πέρα από την οικογένεια

Στην έκτη θεματική ενότητα οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να αναφέρουν ποιους θεωρούν ως αρμόδιους φορείς σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης πέρα από το οικογενειακό περιβάλλον. Μέσα από την ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων παρατηρήθηκε ότι ως προς το συγκεκριμένο ερώτημα υπήρξαν πολλά κοινά σημεία. Πιο συγκεκριμένα, σημαντική θέση στις απαντήσεις των ερωτώμενων κατέχει ο εκπαιδευτικός ρόλος του σχολείου ως προς την σεξουαλική παιδαγώγηση. Θεωρούν πως θα πρέπει να υπάρχει ειδικό μάθημα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, όπως συμβαίνει και στις χώρες του εξωτερικού. Γενικά, αναφέρθηκαν με απογοήτευση στο ρόλο του σχολείου και ειδικότερα επισημαίνουν πως το ζήτημα αντιμετωπίζεται ως ταμπού. Μια μητέρα λέει χαρακτηριστικά: *«...τουλάχιστον εμείς στο Γυμνάσιο είχαμε (μάθημα) για την αντισύλληψη. Είναι μεγάλο λάθος που δεν υπάρχει στην εποχή που ζούμε τίποτα στα σχολεία».*

Επιπρόσθετα, όπως προκύπτει μέσα από την ανάλυση περιεχομένου των συνεντεύξεων, οι γονείς τονίζουν πως μόνο ο δάσκαλος δεν είναι ικανός να μιλήσει στους μαθητές για ζητήματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και μάλιστα η πλειοψηφία των ερωτώμενων αμφισβητεί τις γνώσεις του επί του θέματος. Προτείνουν την ένταξη ειδικών ψυχολόγων ως μόνιμο προσωπικό στα σχολεία, ώστε τα παιδιά να νιώθουν οικειότητα και εμπιστοσύνη να μιλήσουν για ό, τι τα απασχολεί. Μια μητέρα αναφέρει ως παράδειγμα την συμβολή μιας κοινωνικής λειτουργού διορισμένης με σύμβαση στο σχολείο, στο οποίο έγινε εμφανής η βελτίωση της συμπεριφορά παιδιών με προβληματική συμπεριφορά. Επιπλέον, εντύπωση προκαλεί η μαρτυρία μιας μητέρας η οποία, σε περιστατικό σεξουαλικής παρενόχλησης από συμμαθητές στην κόρη της, δίστασε να μιλήσει στην δασκάλα για να μην την θίξει ως προς την αποτελεσματικότητα της δουλειάς της. Μίλησε η ίδια στο παιδί της, ωστόσο παρέμεινε ανασφαλής ως προς την ποιότητα των συμβουλών της.

Ακόμη, ένα ζευγάρι γονέων δήλωσε τα εξής: *«(Μητέρα) Στο σχολείο, αλλά όχι εκπαιδευτικοί. Ψυχολόγοι. Να γίνει διαδραστικά με πίνακες, να συμμετέχουν τα παιδιά και να τους κινήσει το ενδιαφέρον, να μην το παίρνουν για πλάκα, να μάθουνε χωρίς μπλα μπλα και θεωρίες, να το ακούσουν και να μάθουν και να τους μείνει. (Πατέρας) Για μένα μόνο παιδοψυχολόγοι με ειδική κατάρτιση κι όχι μόνο ψυχολόγος, ώστε να ασχολείται μόνο με την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση».* Οι απόψεις τους δείχνουν συγκροτημένη σκέψη και ότι ενημερώνονται πλήρως σχετικά με ζητήματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Από την άλλη μεριά, μόνο μια μητέρα απέφυγε να απαντήσει ευθέως υποστηρίζοντας πως δεν έχει σκεφτεί ποτέ κάτι συγκεκριμένο για την εν λόγω ερώτηση. Τέλος, μόνο ένα άτομο από τους δώδεκα ερωτώμενους θεωρεί πως αρμόδιος φορέας σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης είναι η οικογένεια και μάλιστα η μητέρα κι ο πατέρας κι όχι οι παππούδες και οι λοιποί συγγενείς.

7.7 Οι εναλλακτικοί φορείς σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και η συμβολή τους

Σκοπός της έβδομης θεματικής περιοχής είναι η ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων που αφορά τους εναλλακτικούς φορείς σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και με ποιο τρόπο συμβάλλουν στην συζήτηση σεξουαλικών ζητημάτων. Γενικά, οι ερωτώμενοι τόνισαν πως εναλλακτικοί φορείς σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης είναι το σχολείο. Μάλιστα, ορισμένοι γονείς πρότειναν πως θα πρέπει να υπάρξει ειδικό μάθημα, το οποίο να διδάσκεται όχι από το δάσκαλο αλλά κάποιο ψυχολόγο, παιδοψυχολόγο ή κοινωνικό λειτουργό.

Καθοριστικό παράγοντα στην απάντηση τους παίζει η ηλικία των παιδιών διότι θεωρούν πως είναι πολύ νωρίς ακόμη να έχουν πρόσβαση σε μη ελεγχόμενες πληροφορίες. Πρώτα, θέτουν την οικογένεια ως βασικό φορέα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και στη συνέχεια το σχολείο.

Συνεπακόλουθα, οι ερωτώμενοι απορρίπτουν σχεδόν κατηγορηματικά την χρήση του διαδικτύου, καθώς φοβούνται την μετάδοση λανθασμένων ή αρνητικών μηνυμάτων. Οι γονείς αισθάνονται επιφυλακτικοί με τις πληροφορίες, οι οποίες είναι διαθέσιμες στο Διαδίκτυο, προσέχοντας πάντα να έχουν τον έλεγχο της κατάστασης. Μια μητέρα περιέγραψε ένα περιστατικό σχετικά με τις πορνογραφικές διαφημίσεις που κυκλοφορούν: *«Είδε μια εικόνα (η γυναίκα είχε στο στόμα της το πέος του άντρα) και άρχισε να φωνάζει... «Μαμά, μαμά.... Έλα να δεις».* Εγώ συνειδητά τότε ήθελα να την τρομάξω και της είπα πως θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτική στο Internet, γιατί υπάρχουν άνθρωποι που παρακολουθούν τη ζωή της μέσα από αυτό. *Είχε φόβο για κάποιο χρονικό διάστημα και δεν έμπαινε στο Internet, τώρα*

το έχει ξεπεράσει, αλλά είναι πολύ προσεκτική τώρα και παίζει μόνο τα παιχνίδια της». Επιπλέον, να σημειωθεί πως κάποιοι ερωτώμενοι πιστεύουν πως η χρήση του διαδικτύου είναι σαφώς χρήσιμη σε μεγαλύτερες ηλικίες παιδιών.

Οι άλλοι εναλλακτικοί φορείς σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, σύμφωνα με την ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων είναι το φιλικό περιβάλλον. Οι γονείς δηλώνουν χαρακτηριστικά πως τα παιδιά με τους φίλους τους συζητούν για θέματα αγάπης και για το σώμα τους. Ωστόσο, οι ίδιοι θεωρούν πως η κουβέντα δεν προχωράει σε πιο βαθιά ανάλυση. Σε κάποιες περιπτώσεις, οι ερωτώμενοι εξέφρασαν την αγωνία τους μήπως μέσα από τις παρέες των συνομήλικων τα παιδιά λάβουν λανθασμένες πληροφορίες σχετικά με το σεξ. Σε δευτερεύουσα θέση βρίσκονται οι συγγενείς και τα βιβλία / εγκυκλοπαίδειες. Οι ερωτώμενοι δεν φάνηκε να αφήνουν περιθώριο σε συγγενικά πρόσωπα να μιλήσουν στα παιδιά τους περί σεξουαλικών ζητημάτων. Τέλος, τα βιβλία και οι εγκυκλοπαίδειες αποτελεί μια ομαλή αρχή σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, χωρίς όμως να βρίσκεται υψηλά στις προτιμήσεις των γονιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Στο παρόν κεφάλαιο θα επιχειρήσουμε την ένωση θεωρητικής βιβλιογραφίας και της ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων.

Σύμφωνα με την ανάλυση του περιεχομένου των απαντήσεων των ερωτώμενων, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση κατά την οικογενειακή συζήτηση διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο.

Οι περισσότεροι από τους γονείς αντιμετωπίζουν θετικά την οικογενειακή συζήτηση και δηλώνουν πρόθυμοι να συζητήσουν με τα παιδιά τους όχι μόνο καθημερινά ζητήματα, αλλά και θέματα σεξουαλικού περιεχομένου. Μάλιστα, λίγα είναι τα άτομα που νιώθουν υπερβολική αμηχανία και προσπαθούν να αλλάξουν θέμα συζήτησης. Ο Walker (2001) επισημαίνει πως και οι δύο γονείς σε πολλές περιπτώσεις νιώθουν αμηχανία όταν μιλούν στα παιδιά τους για σεξουαλικά ζητήματα και ιδιαίτερα στους γιους, με αποτέλεσμα να αποφεύγουν την συζήτηση. Ένα δεύτερο στοιχείο είναι πως οι γονείς προσέχουν ιδιαίτερα τον τρόπο με τον οποίο και επιλέγουν απλές και κατανοητές περιγραφές.

Παρατηρούμε πως οι γονείς τόνισαν πως επιδιώκουν να βρίσκονται και οι δύο παρόντες στην κουβέντα για το σεξ. Ωστόσο, ορισμένες μητέρες δήλωσαν πως ο πατέρας της οικογένειας είτε λόγω έλλειψης χρόνου είτε λόγω ντροπαλής προσωπικότητας αποφεύγει συστηματικά να συμμετέχει στην σεξουαλική διαπαιδαγώγηση κατά την οικογενειακή συζήτηση. Το Ινστιτούτο Ψυχικής και Σεξουαλικής Υγείας (2015) μας επιβεβαιώνει πως και οι δύο γονείς θα πρέπει να είναι παρόντες κατά τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση -ο καθένας με τον δικό του ρόλο- προκειμένου το παιδί να έχει ομαλή ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη.

Επιπλέον, σύμφωνα με την ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων, οι γονείς δεν είναι πάντα πρόθυμοι με την δική τους θέληση / πρωτοβουλία να προσεγγίσουν τα παιδιά τους σχετικά με τα ζητήματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Οι λόγοι για τους οποίους οι γονείς δεν παίρνουν την πρωτοβουλία να μιλήσουν από μόνοι τους για το σεξ στα παιδιά τους ποικίλλουν. Το Ινστιτούτο Ψυχικής και Σεξουαλικής Υγείας (2015) και ο Walker (2001) επισημαίνουν κυρίως το φόβο των γονέων μην «τα χάσουν μπροστά στα παιδιά τους».

Γενικά, μέσα από την ανάλυση των συνεντεύξεων έγινε φανερό πως οι ερωτώμενοι μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε τρεις ομάδες: οι γονείς που με ειλικρίνεια και απλά λόγια μιλούν για θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, οι γονείς που προσπαθούν να αποφύγουν την συζήτηση μέχρι να ρωτήσει κάτι το ίδιο το παιδί και οι γονείς που είναι πολύ αρνητικοί

στο να μιλούν για το σεξ ακόμη κι όταν το παιδί τους ρωτά και παρουσιάζει την φυσιολογική για την ηλικία του περιέργεια.

Ένα άλλο ζήτημα, το οποίο προκύπτει μέσα από την ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων, είναι πως τα παιδιά επηρεάζονται από ορισμένους εναλλακτικούς φορείς σεξουαλικής εκπαίδευσης με αποτέλεσμα να στρέφονται στην συνέχεια προς τους γονείς για περαιτέρω ενημέρωση. Οι ερωτώμενοι υπογραμμίζουν πως υπεύθυνα σε μεγάλο βαθμό είναι τα ΜΜΕ και ειδικότερα η πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Το Διαδίκτυο προωθεί μια πληθώρα σεξουαλικών δραστηριοτήτων μέσα στις οποίες συγκαταλέγονται η θέαση πορνογραφικού υλικού (εικόνες και ταινίες), το διαδικτυακό σεξ, τα διαδικτυακά ραντεβού και κάθε λογής σοκαριστική πληροφορία σχετικά με τα σεξουαλικά ζητήματα (Brown & Keller, 2000; Daneback, Mansson, Rossc, & Markhamc, 2012). Συνεπώς, το παιδί δυσκολεύεται να διακρίνει το πορνογραφικό υλικό εις βάρος του αξιόπιστου και ποιοτικού (Brown & Keller, 2000; Daneback, Mansson, Rossc, & Markhamc, 2012; Talukdar, 2013). Ακόμη, η έρευνα δείχνει πως τα παιδιά στρέφονται κατά κύριο λόγο στην διαδικτυακή ενημέρωση είτε γιατί στο σχολείο τους δεν προσφέρεται το μάθημα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, είτε γιατί δεν έχουν τις αναγκαίες πληροφορίες ανά πάσα στιγμή. Τέλος, το Internet κερδίζει την εμπιστοσύνη τους γιατί εξασφαλίζει την γρήγορη και δωρεάν προσβασιμότητα, την αποδοχή (από τους άλλους), την ανωνυμία και τον ιδιωτικό χώρο (Daneback, Mansson, Rossc, & Markhamc, 2012; Simon & Daneback, 2013).

Όσον αφορά τους εναλλακτικούς φορείς σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, οι ερωτώμενοι υπέδειξαν πως εναλλακτικός φορέας σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης είναι το σχολείο. Μάλιστα, ορισμένοι γονείς πρότειναν πως θα πρέπει να υπάρξει ειδικό μάθημα, το οποίο να διδάσκεται όχι από το δάσκαλο αλλά κάποιο ψυχολόγο, παιδοψυχολόγο ή κοινωνικό λειτουργό. Μάλιστα, οι ερωτώμενοι απορρίπτουν σχεδόν κατηγορηματικά την χρήση του διαδικτύου, καθώς φοβούνται την μετάδοση λανθασμένων ή αρνητικών μηνυμάτων, όπως η θέαση πορνογραφικού υλικού (εικόνες και ταινίες), το διαδικτυακό σεξ, τα διαδικτυακά ραντεβού και κάθε λογής σοκαριστική πληροφορία σχετικά με τα σεξουαλικά ζητήματα (Brown & Keller, 2000; Daneback, Mansson, Rossc, & Markhamc, 2012). Έτσι, το δημοτικό σχολείο θεωρείται τόσο από τους μελετητές όσο κι από τους ερωτώμενους των συνεντεύξεων ως το καταλληλότερο περιβάλλον για την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση για δύο βασικούς λόγους.

Πρώτον, τα παιδιά σήμερα ωριμάζουν σωματικά και μπαίνουν στην εφηβεία νωρίτερα σε σχέση με παλιότερες εποχές.

Δεύτερον, όταν η σεξουαλική αγωγή ξεκινά από το δημοτικό δημιουργούνται ισχυρές βάσεις για τις επόμενες εκπαιδευτικές βαθμίδες (Γερούκη, 2006).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το πρώτο συμπέρασμα στο οποίο μπορούμε να καταλήξουμε είναι πως το θεωρητικό υπόβαθρο της βιβλιογραφίας που εξετάσαμε και η ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων είναι αλληλένδετα. Οι απαντήσεις των γονέων σε συνδυασμό με τα ευρήματα από τις υπάρχουσες βιβλιογραφικές πηγές κατά μεγάλο βαθμό συμφωνούν. Ωστόσο, για ορισμένα ζητήματα η βιβλιογραφία δεν είναι επαρκής. Δεν υπάρχουν έρευνες που να αναφέρονται στην σεξουαλική διαπαιδαγώγηση της κρίσιμης ηλικίας των οχτώ ετών, η οποία όπως ήδη έχουμε αναφέρει, θεωρείται από τους μελετητές η καταλληλότερη περίοδος έναρξης της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των παιδιών. Αντίθετα, για την εφηβική ηλικία διατίθεται πλούσιο υλικό. Αυτό σημαίνει, όμως, πως υπάρχει ένα χάσμα στην βιβλιογραφική έρευνα που δεν έχει διερευνηθεί επαρκώς.

Στη συνέχεια, το δεύτερο ζήτημα που μπορούμε να σημειώσουμε είναι πως οι γονείς στην πλειοψηφία τους θεωρούν αναγκαία τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση ως βασικό μάθημα στο ελληνικό σχολείο. Επιπλέον, τονίζουν πως και οι ίδιοι θα αντιμετώπιζαν ευκολότερα τις ερωτήσεις των παιδιών τους, αν είχαν τις απαραίτητες γνώσεις επί του θέματος. Συνεπώς, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απαντήσεις των ερωτώμενων, οι οποίοι συνδέουν την Παιδεία και με την ικανότητα των γονιών να μιλούν για ζητήματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Ειδικότερα, αρκετά άτομα εξέφρασαν την άποψη πως οι γονείς θα πρέπει να ενημερώνονται συστηματικά διαβάζοντας επιστημονικά άρθρα και βιβλία για να είναι προετοιμασμένοι, όταν το παιδί τους αρχίσει να ρωτά για ζητήματα σεξ.

Το τρίτο σημείο που εντοπίζουμε είναι τα μη λεκτικά σημάδια και η συμπεριφορά των γονέων. Γενικά, η στάση των ερωτώμενων ήταν θετική και απαντούσαν με σχετική ευκολία στις ερωτήσεις. Ωστόσο, υπήρξαν ορισμένοι γονείς που φάνηκαν ιδιαίτερα ντροπαλοί και αρνητικοί στο να μιλούν με τα παιδιά τους περί σεξουαλικών ζητημάτων. Βέβαια, είναι αξιοσημείωτη η συνολική προθυμία των γονιών να συμμετέχουν στις συνεντεύξεις και να δώσουν παραδείγματα μέσα από την καθημερινότητα τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Σκοπός αυτής της θεματικής ενότητας είναι η παρουσίαση προτεινόμενων δράσεων για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών ηλικίας 8 ετών από τους γονείς τους.

Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας τονίζουν το πόσο σημαντική είναι η παρέμβαση της οικογένειας για την καίρια σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στα παιδιά. Μέσα από την βιβλιογραφία διαπιστώνεται ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι ένας σύνθετος και πολυδύναμος οδηγός για την μετέπειτα ενεργή και ασφαλής σεξουαλική ζωή μας, για το σκοπό αυτό και η προσέγγιση του οφείλει να είναι ολιστική και συστημική ώστε να είναι αποτελεσματική. Είναι σημαντικό οι εμπλεκόμενοι να κατανοήσουν την αξία της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και την επίδραση που ασκεί στα παιδιά. Πιο συγκεκριμένα, οι προτάσεις πρέπει να περιλαμβάνουν όχι μόνο την οικογένεια αλλά όλους τους φορείς και τις ομάδες που με έμμεσα ή άμεσα επηρεάζουν το παιδί.

Στο παρακάτω πλαίσιο, αναφέρονται σύντομα προτάσεις για την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

- Διερεύνηση και αξιολόγηση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης πανελλαδικά.
- Ανάπτυξη προγραμμάτων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για γονείς και παιδιά βασιζόμενα στις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε ομάδας.
- Δημιουργία Σχολών γονέων.
- Όταν, θεωρούν οι γονείς πως δεν αισθάνονται ικανοί να αντιμετωπίσουν την κατάσταση, μπορούν να έχουν την επιλογή να ζητούν την συμβουλή των κοινωνικών λειτουργών, οι οποίοι μπορούν να έχουν ένα διπλό ρόλο τόσο ως σύμβουλοι όσο και παιδαγωγοί.
- Η μελέτη των σωματικών και σεξουαλικών χαρακτηριστικών των παιδιών ηλικίας 8 ετών δεν είναι επαρκής σε αντίθεση με την εφηβική ηλικία. Για το λόγο αυτό θα ήταν ιδιαίτερος χρήσιμη η περαιτέρω εξέταση της κρίσιμης αυτής ηλικίας ως προς την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών.
- Κρίνεται αναγκαία η ενσωμάτωση στο σχολικό σύστημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης ως υποχρεωτικό μάθημα. Μάλιστα, είναι υψίστης σημασίας το μάθημα να διδάσκεται από ειδικούς είτε πρόκειται για ψυχολόγους, παιδοψυχολόγους

ή κοινωνικούς λειτουργούς και όχι από τον δάσκαλο, ο οποίος δεν έχει εξειδικευμένες γνώσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξερόγλωσση βιβλιογραφία

- Aspy, CB, Vesely, SK, Oman, RF, Rodine, S, Marshall, L, Fluhr, J, McLeroy, K. (2006) *Youth –parent communication and youth sexual behavior: implications for physicians*. *Family Medicine* 38(7), 500-4
- Bonell C, Allen E, Strange V, Oakley A, Copaw A, Johnson A, Stephenson J. (2006) *Influence of family type and parenting behaviours on teenage sexual behavior and conceptions*. *Epidemiol Community Health*, 60(6), 502-6
- Brown, J., & Keller, S. (2000, September-October). Can the mass media be healthy sex educators? *Family Planning Perspectives*, 32(05), 255-256.
- Byers, S., & Heather Sears, A. W. (2008). Parents' Reports of Sexual Communication With Children in Kindergarten to Grade 8. *Journal of Marriage and Family*(70), 86-96.
- Daneback, K., Mansson, S.-A., Rossc, M., & Markhamc, C. (2012). The Internet as a source of information about sexuality. *Sex Education*, 12(05), 583-598.
- Huberman, B. (2002, October). *Advocates for Youth. Rights. Respect. Responsibility*. Retrieved from www.advocatesforyouth.org:
<http://www.advocatesforyouth.org/component/content/article/154-parents>
- Kerr, B., & Multon, K. (2015, April). The Development of Gender Identity, Gender Roles, and Gender Relations in Gifted Students. *Journal of Counseling & Development*(93), 183-191.
- Knerr, W. (2006). Sexuality education in Europe: A reference Guide to policies and practices. IPPF Europe, the SAFE project
file:///C:/Users/tonia/Downloads/sexuality_education_in_europe.pdf [ημερομηνία πρόσβασης 20 Οκτωβρίου 2014].
- McCafferty, Ch., (2007). Αναπαραγωγική υγεία και σεξουαλική εκπαίδευση. Δημοσίευση της ομάδας ΕΕΑ/ΑρΠρΒΧ. http://www.europe.eu/upload/Reproduction_EL_Final.pdf [ημερομηνία πρόσβασης 20 Οκτωβρίου 2014].
- Moore, M.L. (2000). Adolescent Pregnancy Rates in three European Countries: Lessons to be learned? *JOGNN* 29, 355-362.
- Okun, B.S. (2000). Religiosity and contraceptive method choice: The Jewish population of Israel. *European Journal of Population* 16(2), 109-32.
- Saito, M.I. (1998). Sex education in school: preventing unwanted pregnancy in adolescents. *International Journal of Gynecology & Obstetrics* 63 Suppl. 1.

Shapiro, T., & Perry, R. (1976). Latency revisited: The age 7+-1. *The Psychoanalytic Study of the Child*(31),70-105.

Simon, L., & Daneback, K. (2013). Adolescents' Use of the Internet for Sex Education: A Thematic and Critical Review of the Literature. *International Journal of Sexual Health*, 25(04), 305-319.

Talukdar, J. (2013). The Prospects of a Virtual Sex Education: A Review. *American Journal of Sexuality Education*(8),104-115.

Walker, J. (2001). 'A qualitative study of parents' experiences of providing sex education for their children: The implications for health education'. *HEALTH EDUCATION JOURNAL* 60,132-146.

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Ανθογαλίδου, Θ. (1998). «Σεξουαλική αγωγή». Ανακτήθηκε 5 Σεπτεμβρίου 2014 από <http://www.politiko-kafeneio.gr/neo/modules.php?name=News&file=print&sid=1311>

Γερούκη, Μ. (2006). Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση και Διαφυλικές Σχέσεις στην Πρωτοβάθμια. *18ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελληνικής Εταιρίας Κοινωνικής Παιδιατρικής και Προαγωγής της Υγείας "Παιδί, Υγεία και Πολιτισμός"*. Ηράκλειο Κρήτης: Τμήμα Ιατρικής Πανεπιστημίου Κρήτης. Ανακτήθηκε 15 Ιανουαρίου, 2015, από <http://users.sch.gr/nicholevas/agygeias/arthra/GEROUKI.pdf>

ΓΡΑΜΜΗ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ. (2007). *Πως να μιλήσετε σε ένα παιδί για...* Αθήνα: ΚΟΑΝ.

Ινστιτούτο Ψυχικής και Σεξουαλικής Υγείας (χ.ε.) Δρ Θάνου Ασκητή. Ανακτήθηκε 06 Μαρτίου, 2015, από <http://www.askitis.gr/>

Μονάδα Εφηβικής Υγείας, (2009). Ανακτήθηκε 20 Οκτωβρίου, 2014, από <https://www.youth-health.gr/gr/index.php?I=5&J=2&K=7>

Τζίκας, Δ. (2007). Παιδιά-Σεξουαλικότητα-Γένος. Παιδοψυχιατρική και ψυχανάλυση. Στο *Θέματα ψυχοδυναμικής και ψυχοκοινωνικής παιδοψυχιατρικής. Αφιέρωμα στον καθηγητή Γιάννη Τσιάντη*. Εκδόσεις Καστανιώτης.

Τσαρμακλής, Γ. (2007). Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση παιδιών και εφήβων. *Δελτίο Α΄ Παιδιατρικής Κλινικής Πανεπιστημίου Αθηνών* (54), 95-98.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΟΔΗΓΟΣ ΗΜΙ-ΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΘΕΜΑ: Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Μελέτη σε γονείς παιδιών ηλικίας 8 ετών.

Εισαγωγή: Η παρούσα έρευνα διεξάγεται από την ομάδα των φοιτητών Ανδριοπούλου Θεοδώρα-Ουρανία, Χατζηανδρέου Αντωνία και Χρυσανθοπούλου Θεώνη στο πλαίσιο της πτυχιακής τους εργασίας, υπό την επίβλεψη της διδάσκουσας Μαραγκάκη Παγώνας. Πρόκειται για ποιοτική έρευνα που έχει ως στόχο να διερευνήσει τις στάσεις των γονέων απέναντι σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των παιδιών τους, όταν αυτά είναι στο όγδοο έτος της ηλικίας τους. Τα δεδομένα θα συλλεχθούν μέσα από ημι-δομημένες συνεντεύξεις διάρκειας σαράντα πέντε λεπτών έκαστη, όπου θα διατηρείται η ανωνυμία, θα υπάρχει η σύμφωνη γνώμη όλων των ατόμων του δείγματος και θα γίνει γνωστό η διάδοση των αποτελεσμάτων. Ο κάθε συνεντευξιαζόμενος έχει το δικαίωμα να αρνηθεί να απαντήσει σε οποιαδήποτε ερώτηση αισθάνεται ότι τον τοποθετεί σε δύσκολη θέση.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

- Θα ήθελα να μου πείτε τι σημαίνει κατά την γνώμη σας η οικογενειακή συζήτηση.
- Ποια θέματα σας απασχολούν κυρίως κατά την οικογενειακή συζήτηση;
- Ποια είναι η θέση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στην οικογένεια σας και με ποιο τρόπο την επιδιώκετε;
- Πως έχετε προσεγγίσει το παιδί σας μέχρι στιγμής για ζητήματα που αφορούν το σεξ;
- Για ποιον λόγο δεν έχετε συζητήσει μαζί του μέχρι στιγμής, και αν σας δινόταν η ευκαιρία τι θα του λέγατε;
- Με ποιο τρόπο εσείς οι ίδιοι ενημερωθήκατε κατά την παιδική και εφηβική ηλικία για θέματα που αφορούν το σεξ;
- Ποιος ήταν ο λόγος-αιτία που πραγματοποιήθηκε η κουβέντα για το σεξ;

- Ποιες είναι κατά την γνώμη σας οι ικανότητες που χρειάζονται από τους γονείς, ώστε να μιλήσουν στα παιδιά τους για σεξουαλικά ζητήματα;
- Εσείς με ποιο τρόπο τις καλλιεργείτε;
- Με ποιο τρόπο προσπαθείτε να βελτιώσετε τις αντιλήψεις και τις γνώσεις σας σχετικά με την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών;
- Ποιους θεωρείτε αρμόδιους φορείς για να μιλήσουν στα παιδιά σας για το σεξ πέρα από την οικογένεια;
- Ποιους θεωρείτε εναλλακτικούς φορείς, από τους οποίους τα παιδιά σας μπορούν να αντλήσουν πληροφορίες για θέματα του σεξ;
- Με ποιο τρόπο μπορούν να συμβάλλουν κατά την γνώμη σας;

Σας ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας.